

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

2018

ARCHEOLOGIENOTA Hoogstraat te Zaventem (Vlaams-Brabant)

ADEDE Archeologisch Rapport 343

Verleysen Aaron

ADEDE ARCHEOLOGISCH RAPPORT 343

Archeologienota Hoogstraat te Zaventem (Vlaams-Brabant).

VERLEYSEN AARON

Colofon

Uitgever	ADEDE bvba
Jaar van uitgave	2018
Plaats van uitgave	Gent
Redactie	Simon Claeys & David Janssens
ISSN	2033-6810

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van ADEDE bvba. ADEDE bvba is niet aansprakelijk voor eventuele schade voortvloeiend uit diens adviezen.

Inhoudsopgave

1	Administratieve fiche	- 5 -
2	Bureauonderzoek	- 10 -
2.1	Archeologische voorkennis	- 10 -
2.2	Aanleiding van het onderzoek.....	- 10 -
2.3	Doel van het onderzoek	- 10 -
2.4	Huidige situatie projectgebied	- 11 -
2.5	Beschrijving geplande werken.....	- 11 -
2.6	Randvoorwaarden	- 12 -
2.7	Werkwijze	- 12 -
3	Assessmentrapport.....	- 19 -
3.1	Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied.....	- 19 -
3.2	Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied	- 22 -
3.2.1	Tertiair geologisch	- 22 -
3.2.2	Quartaair geologisch	- 23 -
3.2.3	Bodem	- 24 -
3.2.3.1	Bodemtypekaart.....	- 24 -
3.2.3.2	Potentiële bodemerosie	- 26 -
3.2.3.3	Erosiegevoeligheid.....	- 26 -
3.2.3.4	Landgebruik	- 27 -
3.2.3.5	Gewestplan.....	- 28 -
3.3	Historische situering van het onderzoeksgebied	- 30 -
3.3.1	Algemene historische situering	- 30 -
3.3.2	Historisch kaartmateriaal	- 32 -
3.3.2.1	Frickx-kaarten (1712).....	- 32 -
3.3.2.2	Kaart van Villaret (1745 – 1748).....	- 33 -
3.3.2.3	Kaart van Ferraris (1771 – 1778)	- 34 -
3.3.2.4	Atlas der Buurtwegen (1840)	- 35 -
3.3.2.5	Topografische kaart van Vandermaelen (1846 – 1854)	- 36 -
3.3.2.6	Kaart van Popp (1842 – 1879)	- 37 -
3.3.2.7	Luchtfoto 1971	- 38 -

3.3.2.8	Luchtfoto 1979-1990	- 39 -
3.4	Archeologische situering van het projectgebied.....	- 41 -
4	Besluit	- 45 -
4.1	Archeologische waardering	- 45 -
4.2	Onderzoeksvragen.....	- 46 -
4.3	Besluit breed publiek.....	- 47 -
5	Bibliografie.....	- 49 -
6	Lijst van plannen.....	- 50 -
7	Lijst van figuren	- 52 -

1 Administratieve fiche

Projectcode	2018I154
Site	Hoogstraat – Zaventem
Projectsigle ADEDE	ZAV-HOO
Ligging	Hoogstraat 20, 1930 Zaventem (VI-Br.)
Bounding Box	Punt 1 (NO): X: 157704.724m Y: 174817.37m Punt 2 (ZW): X: 157595.98m Y: 174747.123m
Topografische kaart	Zie plannr. 1
Kadaster	Zaventem, 1 ^{ste} Afd., Sectie A, nrs: 273B16, 273A16 Zie plannummer 3
Soort onderzoek	Bureauonderzoek
Aard van de vervolgwerven	Bouw politiekantoor
Uitvoerder	ADEDE bvba
Erkenningsnummer ADEDE bvba	2015/00058
Erkend archeoloog	Simon Claeys 2017/00184 Natascha Derweduwen 2018/00210
Tijdelijke bewaarplaats archief	ADEDE bvba
Bibliografische referentie	Verleysen A., 2018, Archeologienota Hoogstraat te Zaventem (Vlaams-Brabant), ADEDE Archeologisch Rapport 343, Gent.
Grootte projectgebied	7181.2m ²
Periode uitvoering	September 2018
Themen thesaurus Onroerend Erfgoed	Archeologienota, Bureauonderzoek
Verstoorde zones	Bebouwing + verharding

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

Zaventem - Hoogstraat

Plannr. 1
Topografische kaart

2018I154 17/09/2018

© AGIV

Legende

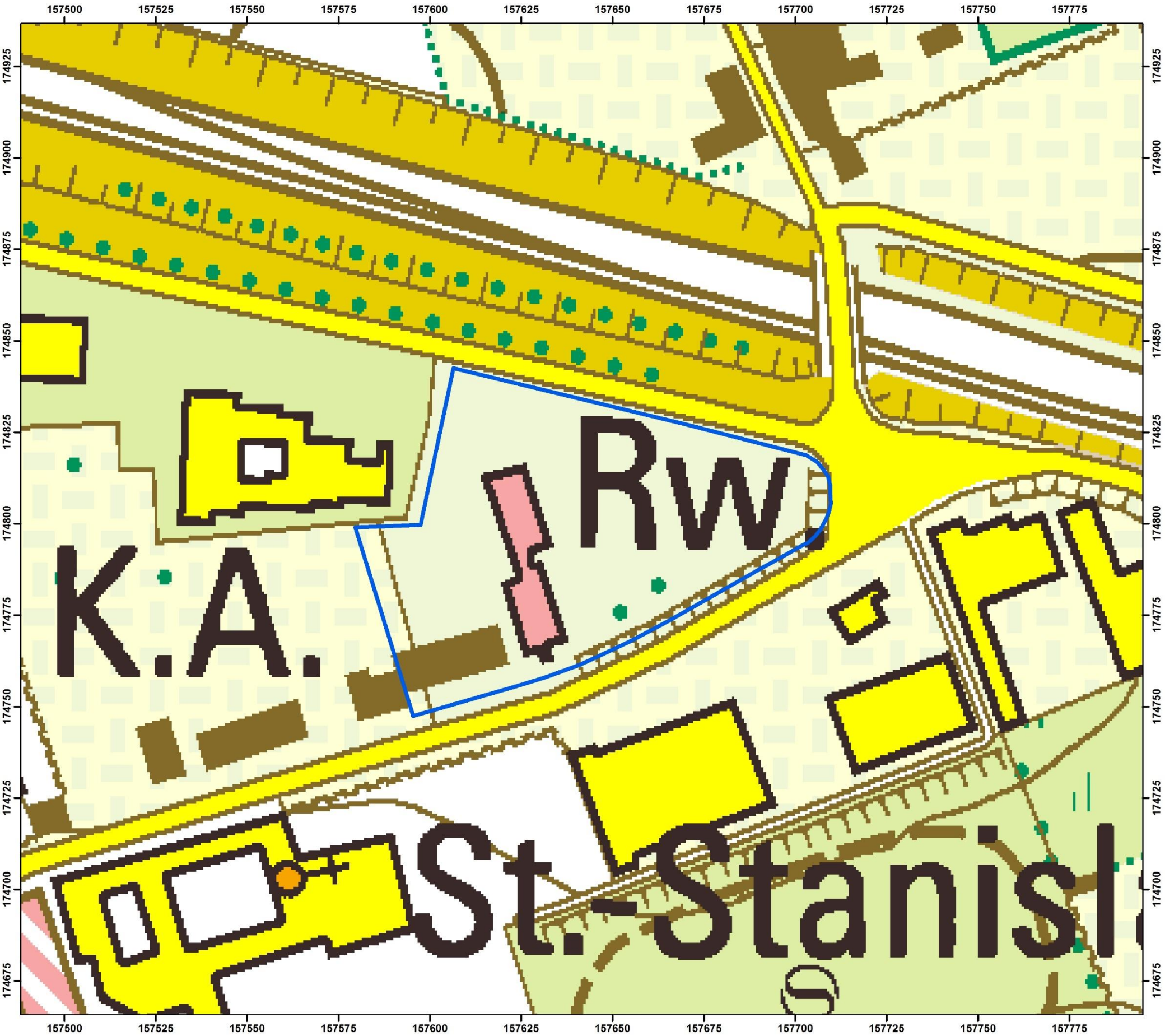
Projectgebied

N

0

75

Meter

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

Zaventem - Hoogstraat

Plannr. 2
Orthofoto 2017

2018I154 17/09/2018

© AGIV

Legende

Projectgebied

N

030

Meter

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

Zaventem - Hoogstraat

Plannr. 3
GRB (kadaster)

2018I154 17/09/2018

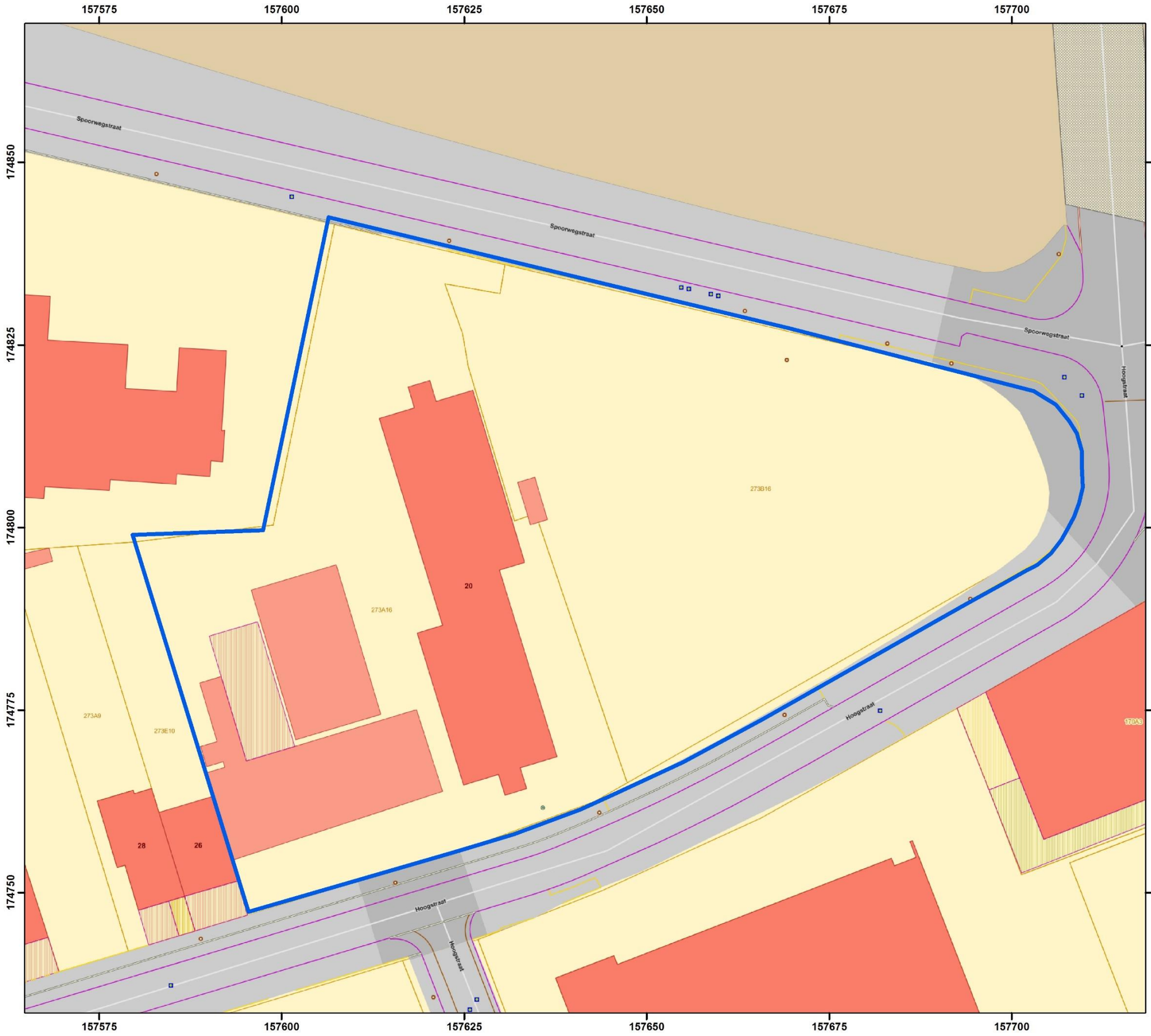
© AGIV

Legende
 Projectgebied

N

030

Meter

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

Zaventem - Hoogstraat

Plannr. 4
Verstoorde zones

2018I154 17/09/2018

© AGIV

Legende

Projectgebied

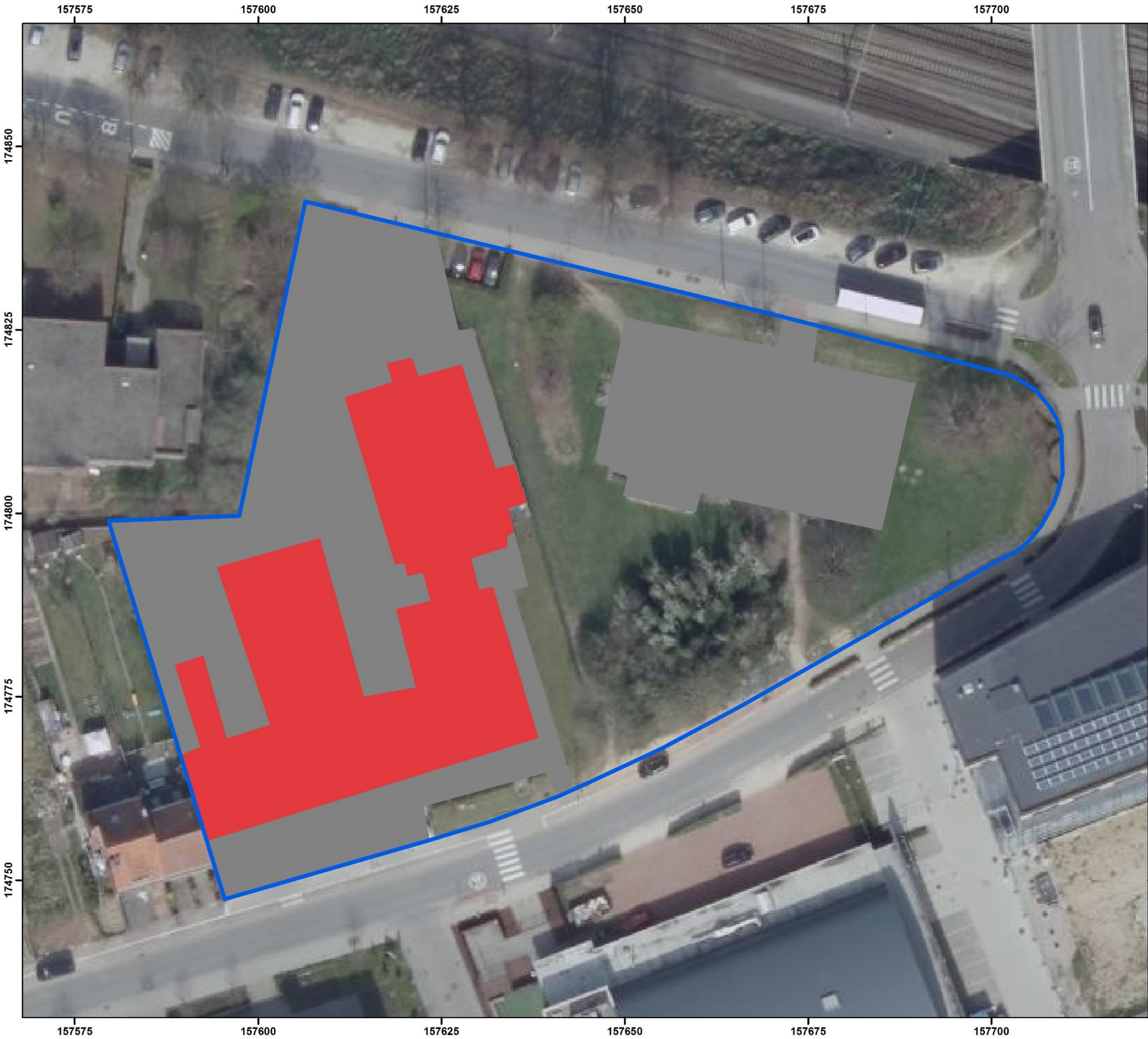
Bebouwing

Verharding

N

030

Meter

2 Bureauonderzoek

2.1 Archeologische voorkennis

Binnen de contouren van het onderzoeksgebied is nog geen voorgaand archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem opgenomen in de Centraal Archeologische Inventaris (CAI). De CAI vermeldt in de omgeving van het onderzoeksgebied voornamelijk indicatoren naar watermolens maar er zijn ook enkele archeologische sites gekend. Deze worden verder toegelicht in §3.4 Archeologische situering van het onderzoeksgebied.

2.2 Aanleiding van het onderzoek

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000m² of meer bedraagt. De initiatiefnemer is daarom verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

2.3 Doel van het onderzoek

Deze archeologische nota heeft tot doel om door middel van de bestaande archeologische, geografische, geologische, en historische bronnen de mogelijkheid tot het aantreffen van archeologisch waardevolle sites binnen het projectgebied te onderzoeken. Aan de hand van de verzamelde informatie wordt vervolgens een programma van maatregelen opgesteld met het doel de archeologische kennis te bewaren voor de volgende generaties.

Volgende onderzoeksvragen worden in deze archeologienota behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied?
- Zijn er archeologische sites met relevante cultuurhistorische waarde gekend op of in de omgeving van het onderzoeksgebied?
- Hoe evolueerde het historisch landgebruik van het onderzoeksgebied?
- Hoe evolueerde de historische bebouwing van het onderzoeksgebied?
- Wat is de potentiële impact van de geplande werken op het cultuurhistorisch en archeologisch erfgoed?

2.4 Huidige situatie projectgebied

In de huidige bestaande toestand is het politiekantoor aanwezig op het projectgebied. Het politiekantoor is tot op heden in gebruik en heeft een oppervlakte van ca. 1500m². Naast het gebouw zelf verschillende parkeerplaatsen voorzien voor dienstvoertuigen als parkeerplaatsen voor personeel en neemt in totaal ca. 1900m² in. Ten oosten van deze verharding ligt nog een basketplein met een geschatte oppervlakte van 900m². De overige ruimte op het projectgebied wordt ingenomen door groenaanleg.

Voor een inplantingsplan van de bestaande toestand wordt verwezen naar plannr. 5.

2.5 Beschrijving geplande werken

Binnen de contouren van het projectgebied wordt een politiekantoor gebouwd dat een L-vorm zal aannemen. Bij de inplanting van het gebouw wordt rekening gehouden met een fasering van de werken, waarbij het huidige kantoor operationeel kan blijven tot en met de verhuis naar het nieuwe gebouw. Aan de zuidkant, de Hoogstraat, wordt het bestaande hoogteverschil behouden en verder aangelegd als een talud met siergrassen en bomen. De kant van de Spoorwegstraat wordt vormgegeven als een verhoogde tuin met een wadi, groenperken, bomen en parkeerplaatsen voor bezoekers. De personeelsparking en de parking voor dienstvoertuigen krijgt een doorlatende aanleg. Enkel de rijvakken en plaats voor leveringen zijn volledig verhard in walsbeton. De parkeerplaatsen worden aangelegd in doorlatende materialen zoals grasdallen en grind. Ook het deel van de rijvakken buiten de centrale as en leveringszone worden aangelegd in waterdoorlatende klinkers. De vloer van het gebouw ligt 50cm hoger dan het maaiveld, er wordt echter wel een kelder aangelegd en een ondergrondse garage voor dienstvoertuigen die tot ca. 3 meter diep zal reiken. Naast het hoofdgebouw wordt bovendien een ondergrondse schietstand ingericht en wordt er rekening gehouden met een mogelijke uitbreiding van de ondergrondse garage. Ter hoogte van de laad- en loszone worden bovendien vier afvalcontainers ingegraven.

Voor een inplantingsplan van de ontworpen toestand wordt verwezen naar plannr. 6.

2.6 Randvoorwaarden

Gezien het feit dat nog steeds bebouwing aanwezig is op het projectgebied en gezien het politiekantoor in gebruik blijft gedurende fase 1 van de werkzaamheden zal het onderzoek gefaseerd moeten gebeuren en in uitgesteld traject.

2.7 Werkwijze

Dit bureauonderzoek heeft tot doel de aanwezigheid en de bewaringstoestand van de archeologische resten binnen het projectgebied in te schatten, alsook de impact van de geplande werken op het aanwezige archeologische erfgoed. Op basis van de verworven kennis kunnen concrete aanbevelingen geformuleerd worden voor een eventuele verder prospectie-/opgravingsstrategie. De archeologische verwachting van het projectgebied wordt gebaseerd op gekende geologische, landschappelijke, archeologische, historische en geografische bronnen. Hiervoor wordt beroep gedaan op gekende literatuur, de Centraal Archeologische Inventaris, het Geoportaal van Onroerend Erfgoed en de Databank Ondergrond Vlaanderen. Dit alles wordt vervolgens samengelegd met topografische kaarten, recente luchtfoto's, kadasterkaarten en plannen van de gekende/geplande toestand.

Overzicht geconsulteerde kaarten:

- Onderzoeksgebied:
 - Inplantingsplan huidige toestand
 - Inplantingsplan geplande toestand
 - Doorsnede bestaande toestand
 - Doorsnede nieuwe toestand
- Geografische/geo (morfo)logische en bodemkundige situering:
 - Topografische kaart
 - Orthofoto
 - Kadasterkaart
 - Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II
 - Tertiair geologische kaart
 - Quartair geologische kaart
 - Bodemtypekaart
 - Potentiële bodemerosiekaart
 - Erosiegevoeligheidskaart
 - Bodemgebruiksbestand
 - Gewestplan

- Historische situering:
 - Cartes des Pays-Bas van Frickx, 1744
 - Kaart van Villaret, 1745-1748
 - Kaart van Ferraris, 1777
 - Atlas der Buurtwegen, 1840
 - Kaart van Vandermaelen, 1846-1854
 - Kaart van Popp, 1842-1879
 - Luchtfoto's
- Archeologische situering:
 - Geoportaal Centraal Archeologische Inventaris
 - Inventaris Onroerend Erfgoed

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

Zaventem - Hoogstraat

Plannr. 5
Bestaande toestand

20181154 17/09/2018

© AGIV

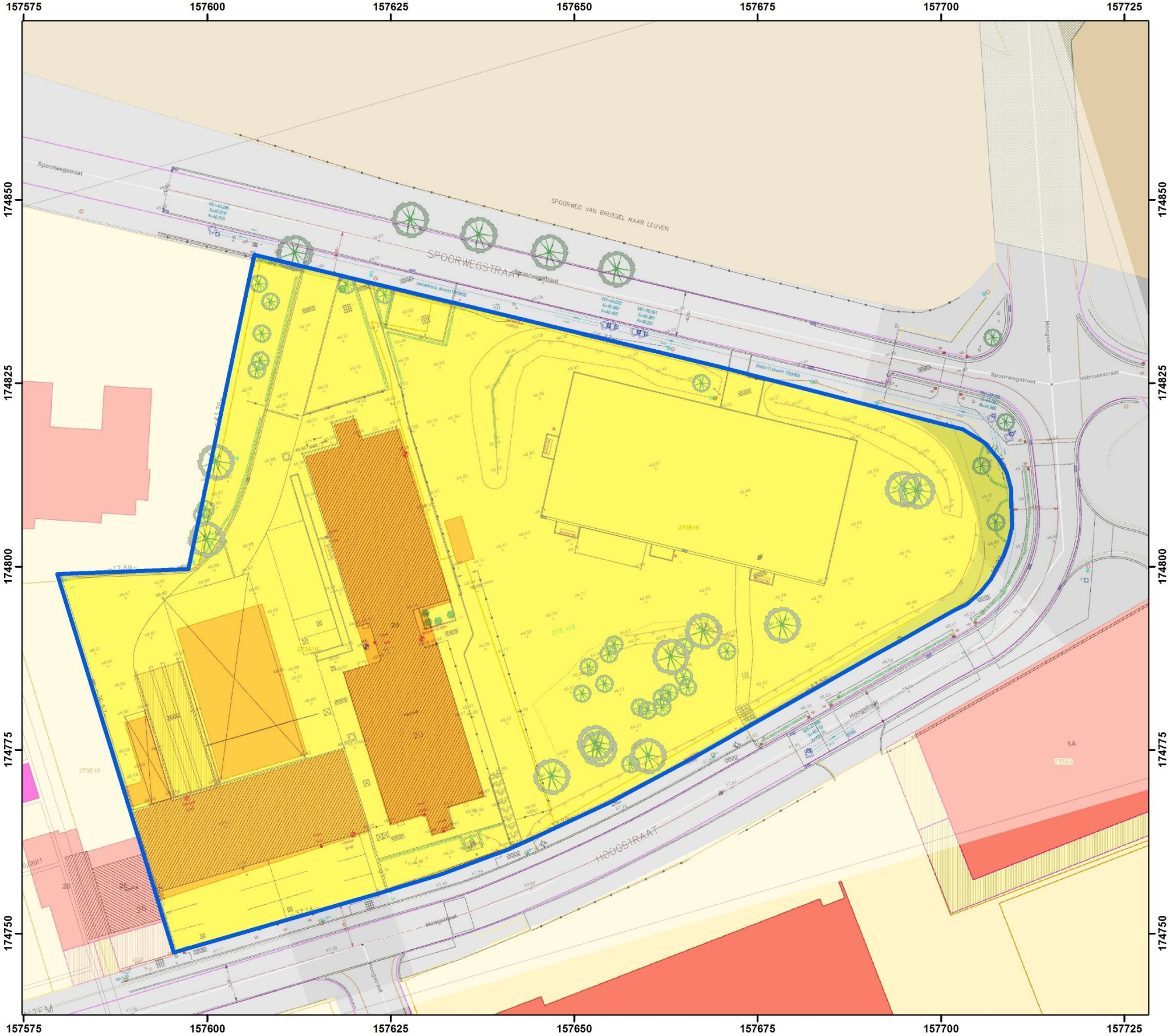
Legende

Projectgebied

N

030

Meter

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

Zaventem - Hoogstraat

Plannr. 6
Geplande toestand

2018I154 17/09/2018

© AGIV

Legende

Projectgebied

N

0

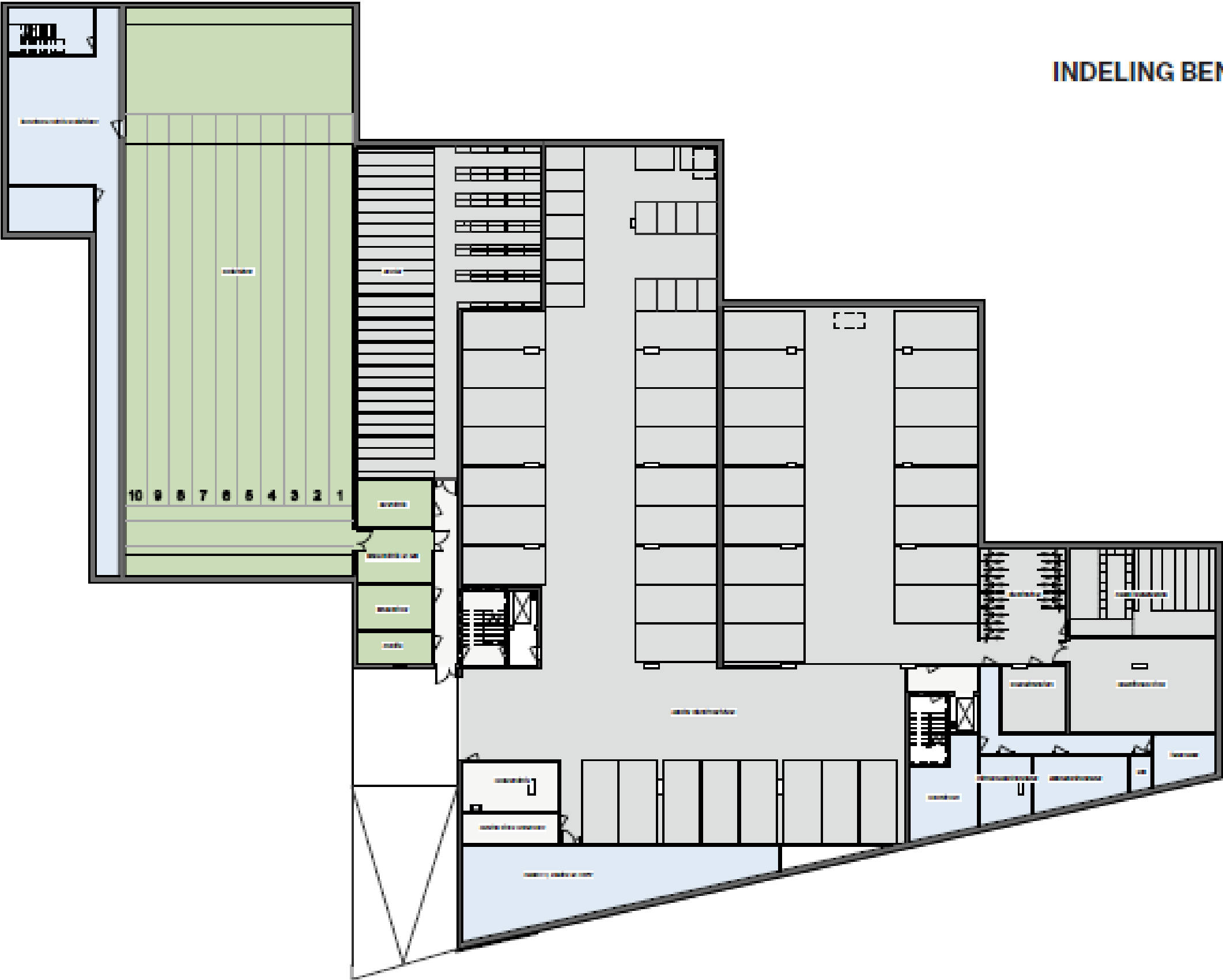
30

Meter

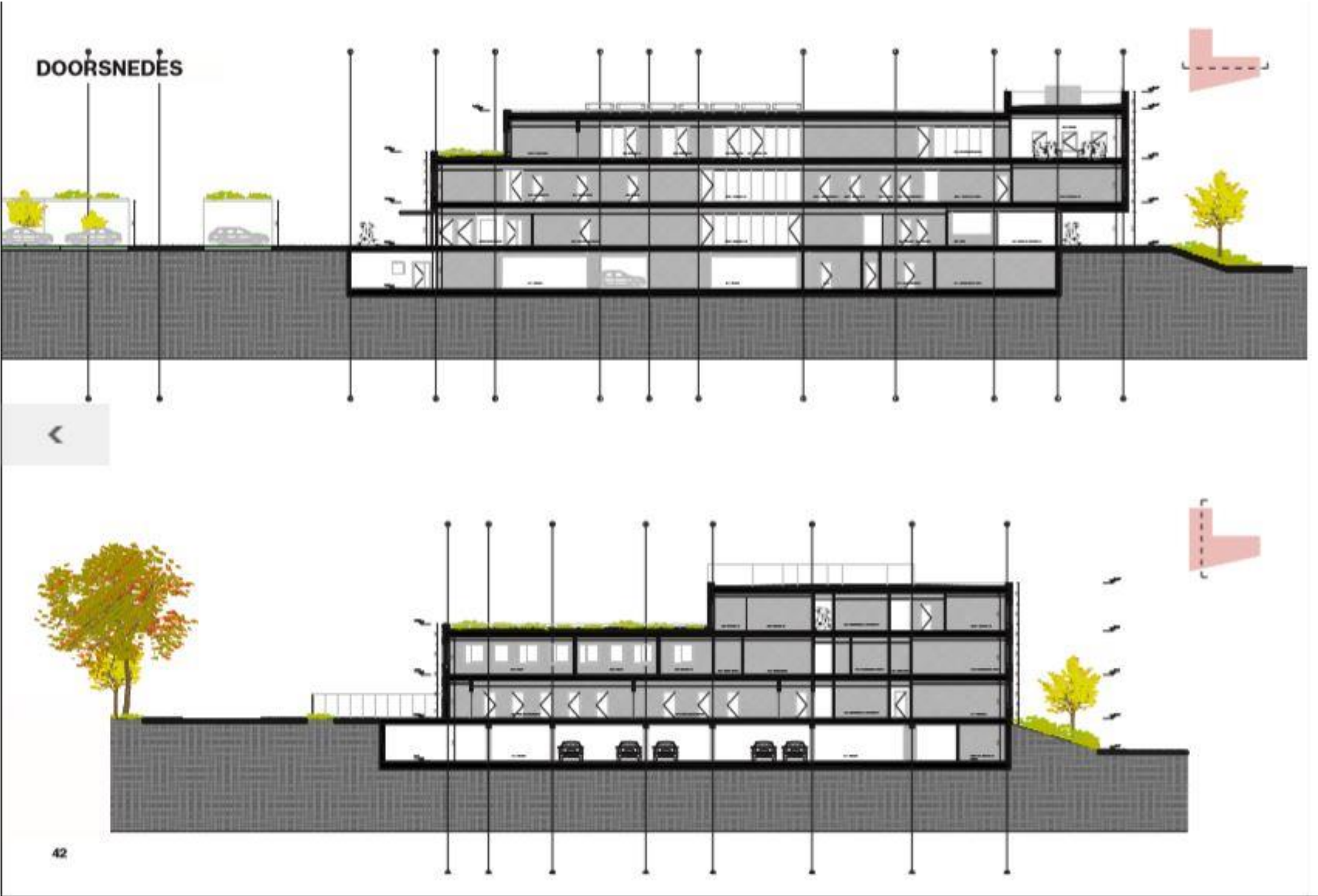

INDELING BENEDENVERDIEPING

Schaal 1:250 C12. Technieken C10. Schietstand C10. Logistiek complex C99. Niet-cluster gebonden ruimtes

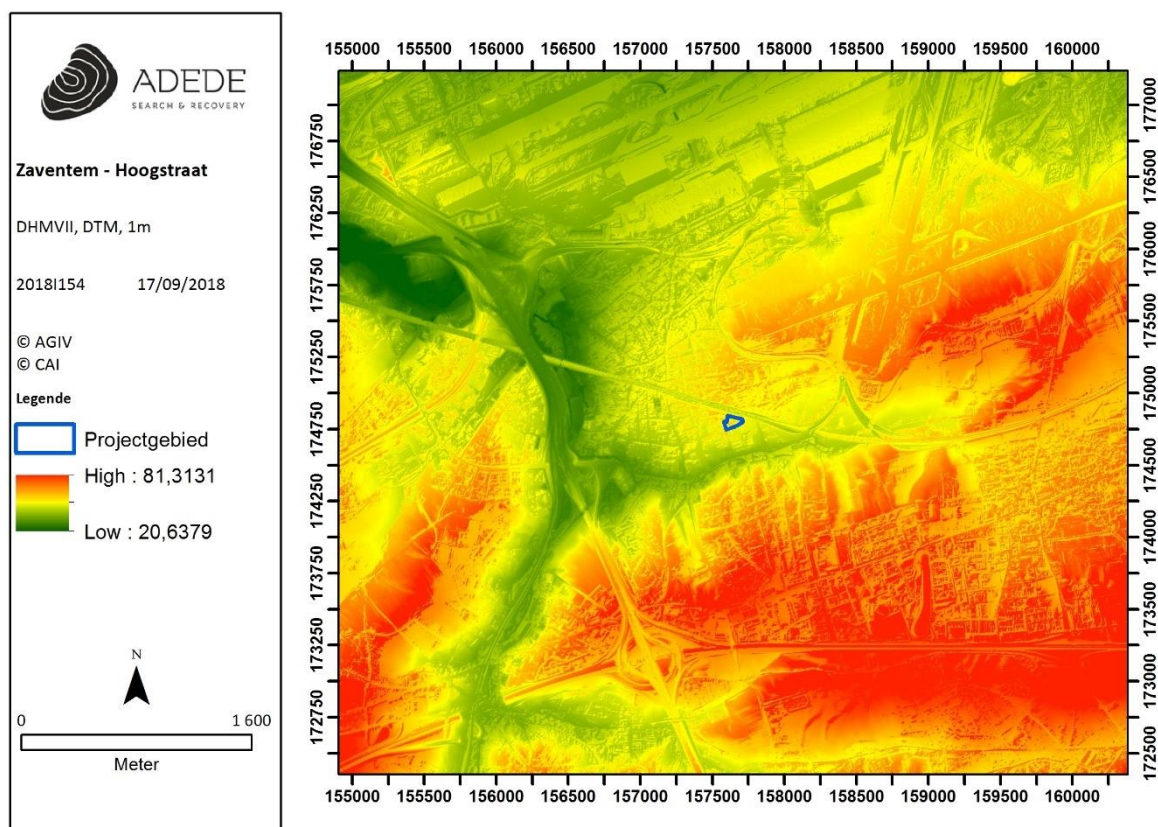
3 Assessmentrapport

3.1 Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied

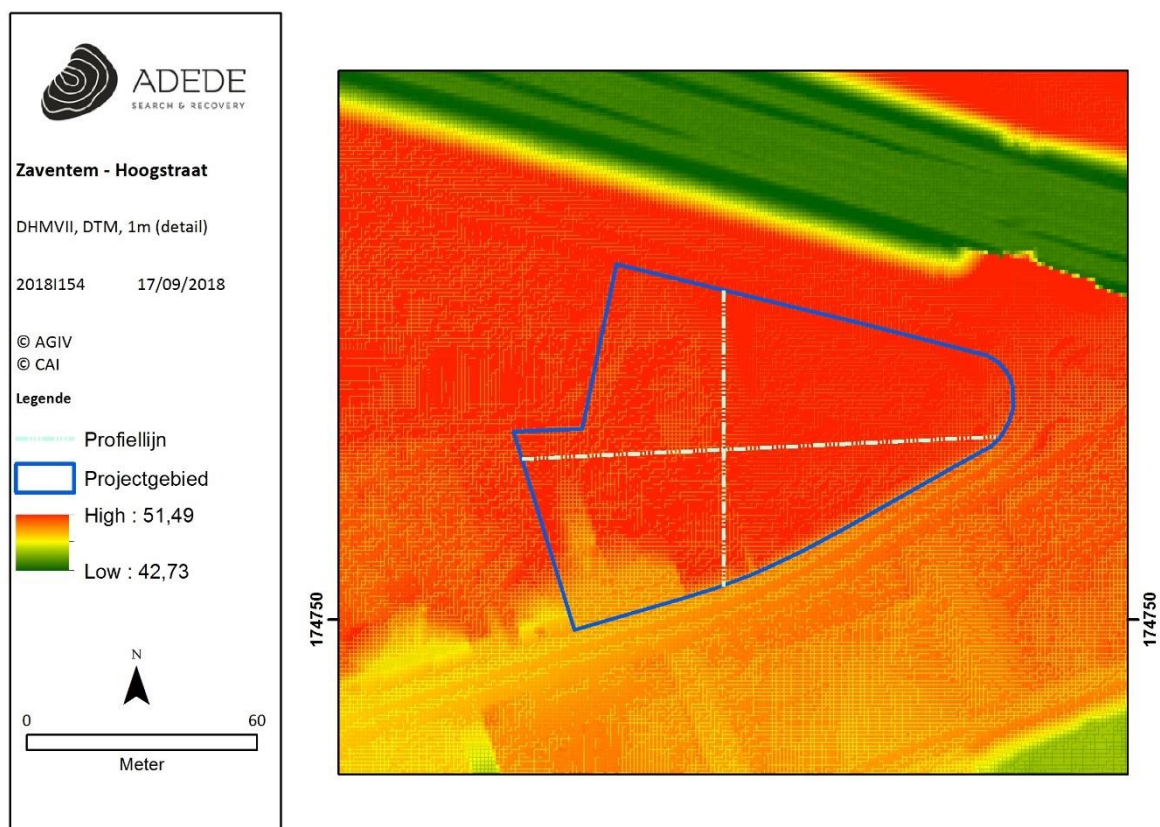
Zaventem is gelegen in de Vlaamse Rand rond Brussel en bestaat uit de deelgemeenten Zaventem, Nossegem, Sint-Stevens-Woluwe en Sterrebeek. De bebouwde kom van Zaventem ligt geprangd tussen de Brusselse ring ten westen de A201 ten noorden. Daarnaast wordt de gemeente van noord naar zuid doorsneden door een drukke transitbaan, de N261. Het landschap te Zaventem is licht golvend en maakt deel uit van het Brabants plateau met reliëfverschillen tussen de 40 en de 75m. De gemeente omvat twee beekvalleien: de vallei van de Woluwebeek, die de gemeente van zuid naar noord doorsnijdt en vervolgens uitmondt in de Zenne. Daarnaast is er de vallei van de Kleine Beek; de Kleine Beek loopt van oost naar west en mondt uit in de Woluwe¹.

Op het Digitaal Hoogtemodel kan men duidelijk het verloop van de Woluwe en de Kleine Beek waarnemen. Het projectgebied zelf bevindt zich op een overgangszone van het Brabants plateau naar de vallei van de Kleine Beek. Het projectgebied bevindt zich dan ook op ca. 48 tot 50m TAW. Indien men kijkt naar het gedetailleerd hoogtemodel dan ziet men dan het projectgebied hoger gelegen is dan de spoorweg die ten noorden loopt en verwaarloosbaar afhelt naar de zuidelijk gelegen Hoogstraat toe.

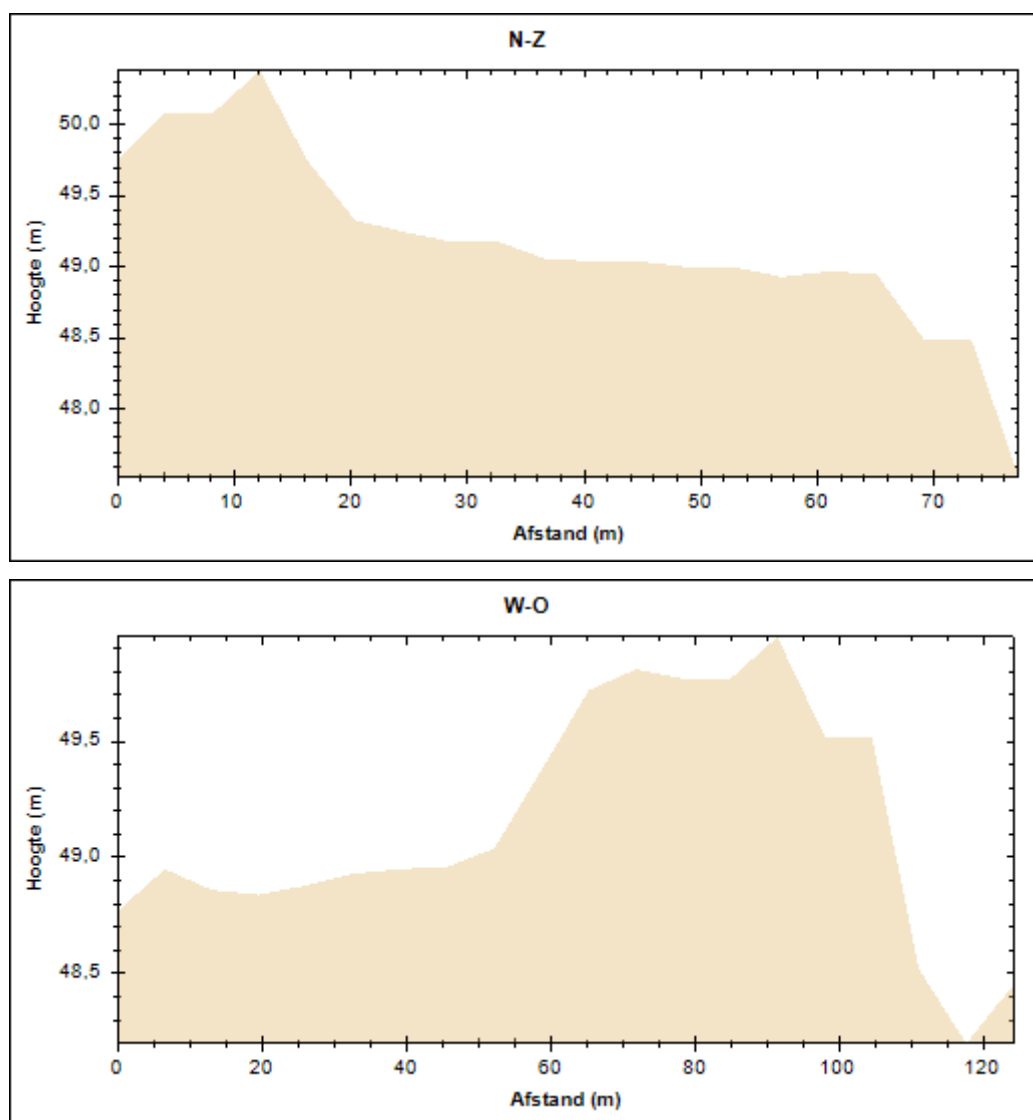
¹ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/121536>

Figuur 1. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m.

Figuur 2. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m (detail).

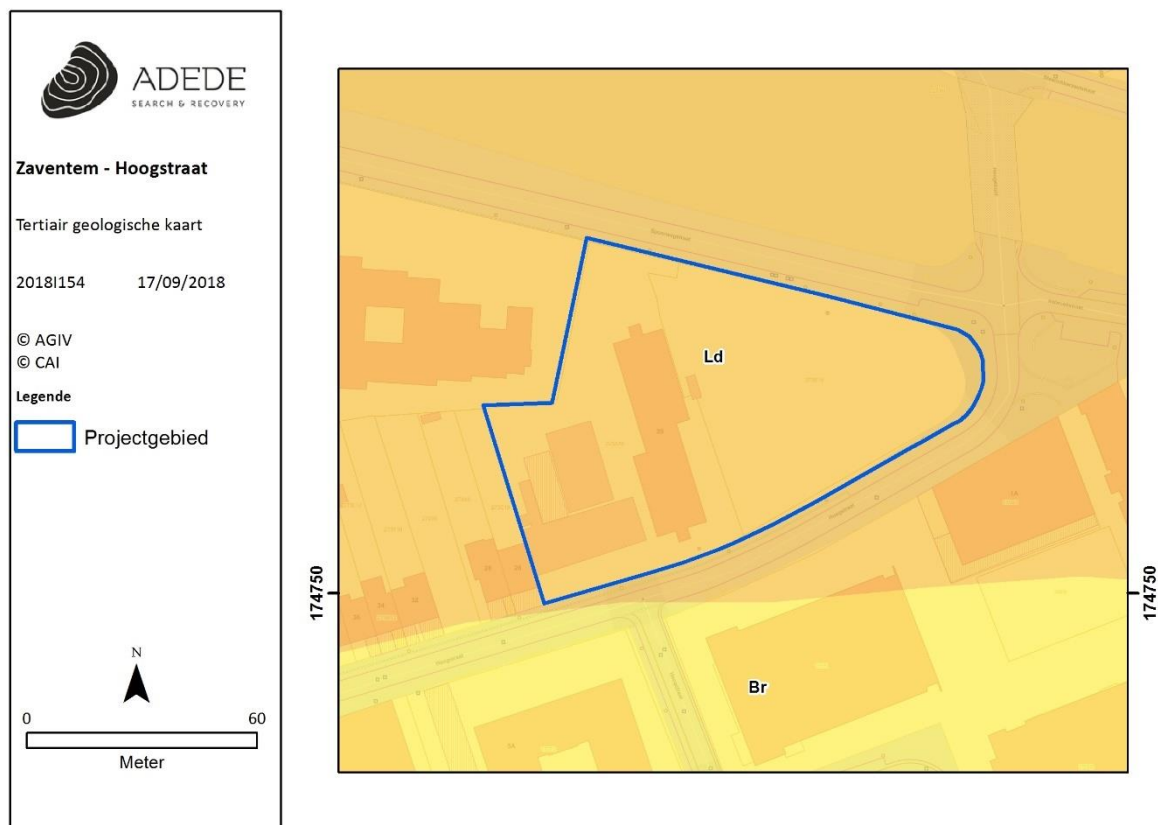
Figuur 3. Hoogteprofielen van het projectgebied.

3.2 Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied

3.2.1 Tertiair geologisch

Het projectgebied ligt binnen de Formatie van Lede, dewelke bestaat uit lichtgrijs fijn zand, soms kalksteenbanken, kalkhoudend en fossielhoudend, alsook soms glauconiethoudend met basisgrind. In de zuidwestelijke hoek grenst het projectgebied aan de Formatie van Brussel, dewelke bestaat uit bleekgrijs fijn zand, kalkhoudend, soms fossielhoudend, met kiezel- en kalkzandsteenbanken.

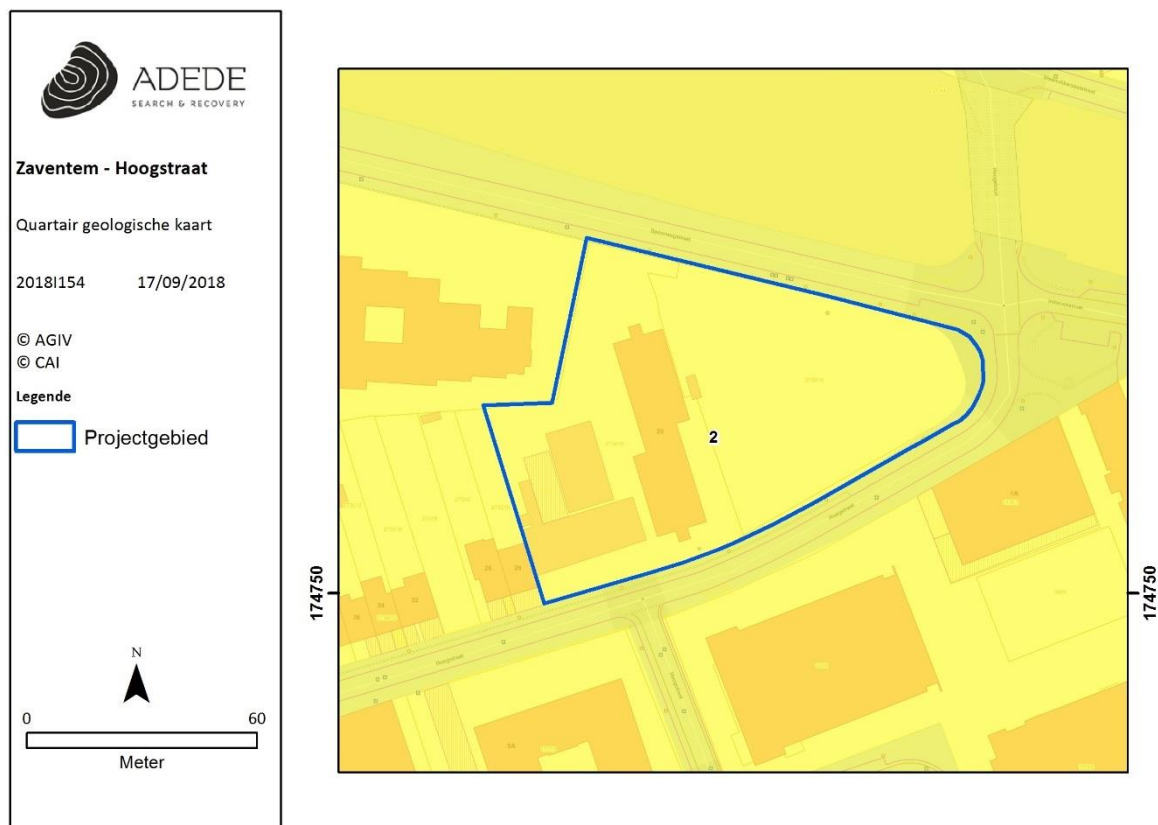
De Tertiair geologische kaart (1:50.000) geeft de lithologie van de afzettingen onder de Quartaire afzettingen weer.

Figuur 4. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.

3.2.2 Quartair geologisch

Op de Quartair Geologische kaart is zichtbaar dat het projectgebied gelegen is binnen **type 2**. Dit type bestaat uit **ELPw** en **HQ**. **ELPw** staat voor Eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen; zand tot zandleem in het noordelijke en centrale gedeelte van Vlaanderen; silt (loess) in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen. **HQ** zijn hellingsafzettingen van het Quartair.

Figuur 5. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.

3.2.3 Bodem

In dit hoofdstuk worden achtereenvolgens de bodemtypekaart, potentiële bodemerosiekaart, erosiegevoeligheidskaart en het bodemgebruiksbestand besproken.

3.2.3.1 Bodemtypekaart

Op de Bodemtypekaart van Vlaanderen zijn 3 bodemtypes zichtbaar binnen de contouren van het projectgebied:

- **Aba0:** De serie Aba ontwikkeld in het Pleistocene loessdek vertoont onder de A-horizont een aan klei en sesquioxiden aangerijkte textuur B-horizont. De bouwvoor is een donkerbruin, homogeen humushoudend leem; bij Aba0 rust de Ap op een geelbruine overgangshorizont. De Bt is bruin zwaar leem (gemiddeld 20% klei) met meestal goed ontwikkelde polyedrische structuur en kleihuidjes. Naar onder toe neemt het kleigehalte sterk af en verdwijnt de structuur geleidelijk, terwijl de kleur geelbruin wordt. Bij Aba(b)

profielen met gevlekte textuur B vertoont deze horizont grijze strepen of gebleekte vlekken. Bij de substraat series begint een steenachtig zand, klei- of klei-zandsubstraat op geringe of matige diepte. De bodems vertonen geen watergebrek en geen wateroverlast.

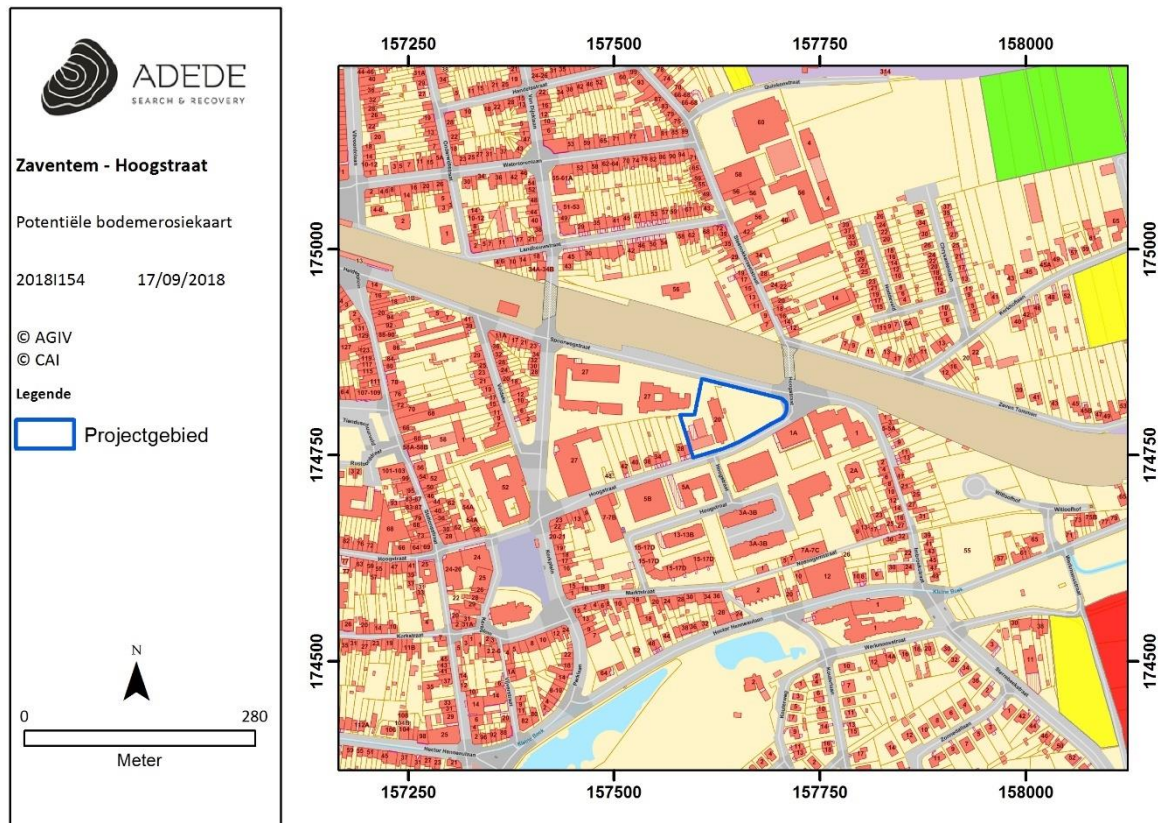
- **SLAx**: Deze zeer droge tot matig natte uitgeloopte bodems hebben een dun zandleemdek. Ze vertonen zwakke uitlogings- en aanrijningsverschijnselen van het Pleistoceen dek. De oppervlakkige zandleemlaag werd zodanig verstoord dat van de oorspronkelijke profielontwikkeling weinig te herkennen is. Ze hebben een wisselende waterhuishouding, zijn dikwijls te droog en anderzijds vatbaar voor snelle wateroverlast.
- **OB**: Soms wordt het bodemprofiel door ingrijpen van de mens gewijzigd of vernietigd (kunstmatige gronden). De bodems in de bebouwde zone (**OB**) zijn daar een voorbeeld van.

Figuur 6. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart.

3.2.3.2 Potentiële bodemerosie

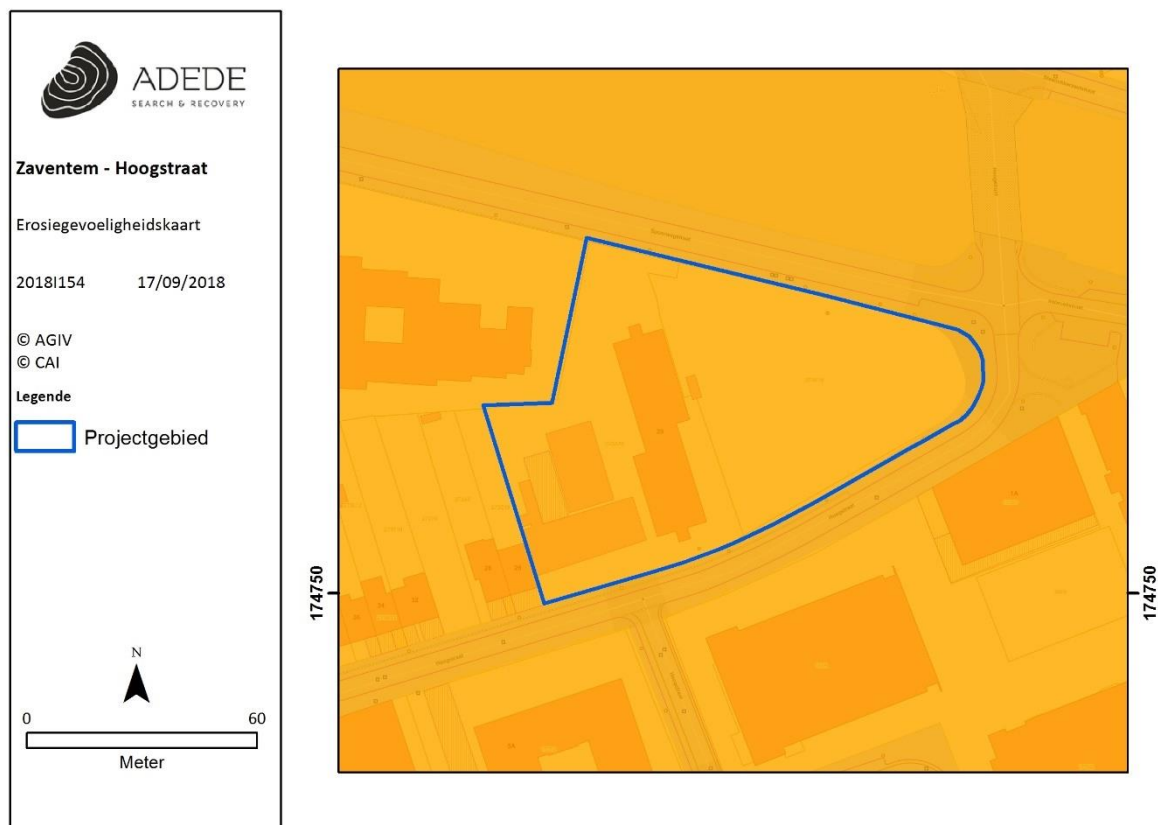
Op de potentiële bodemerosiekaart staat het projectgebied niet gekarteerd, in de ruime omgeving staan enkele percelen gekarteerd als zeer laag, laag, medium en hoog.

Figuur 7. Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart.

3.2.3.3 Erosiegevoeligheid

Op de Erosiegevoeligheidskaart van de Vlaamse gemeenten wordt Zaventem als sterk erosiegevoelig gekarteerd.

Figuur 8. Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart.

3.2.3.4 Landgebruik

Het bodemgebruiksbestand uit 2001 toont twee verschillende types: Andere bebouwing (**rood**), waarbij het grootste deel van het gebied bedekt wordt door structuren. Gebouwen, wegen en artificiële oppervlakten met groene oppervlakten en open bodem (tussen de 30 à 80% is verhard) en akkerbouw (**wit**), waarbij de bodem gebruikt wordt in een of ander rotatiesysteem waarbij jaarlijks gewassen worden geoogst, inclusief braakland.

Figuur 9. Situering van het projectgebied op het bodemgebruiksbestand.

3.2.3.5 Gewestplan

Op het gewestplan staat het projectgebied gekarteerd als woongebied.

Figuur 10. Situering van het projectgebied op het gewestplan.

3.3 Historische situering van het onderzoeksgebied

3.3.1 Algemene historische situering

De oudste archeologische vondsten verwijzen naar een menselijke aanwezigheid in Zaventem vanaf het Neolithicum en de Romeinse periode. In 1896 vond baron Emile de Munck, eigenaar van het Kasteel Mariadal, diverse neolithische artefacten ter hoogte van de Markstraat, de omgeving van de Hoogstraat en de Kerkring. De baron, tevens voorzitter van de Société d'Archeologie de Bruxelles, vond naast de neolithische artefacten ook Romeinse grondvesten, een haard en andere sporen ca. 200m ten noordoosten van de Duivelsput, een bron in de vallei van de Kleine Beek op de Kouter. In de 16e eeuw zou bovendien een Gallo-Romeinse tumulus ontdekt zijn, maar de exacte locatie van deze tumulus is niet gekend.

De oudst bekende schrijfwijze van Zaventem is Saventa en gaat terug tot 1117. Over de juiste schrijfwijze bestaan verschillende hypothesen; mogelijke verklaringen zijn volgens J. Lauwers een verwijzing naar de zeven poelen die in de middeleeuwen nog bestonden of een verwijzing naar de poelen in een zavelachtige (zandige) omgeving; anderen zien in Zaventem een vervorming van 'zeven tommen' of 'zaaivelden'.

Rond de 10e eeuw was Zaventem in handen van de abdij van Nijvel. De dorpskom ontstond nabij de Kleine Beek, op de kruising van twee belangrijke verbindingswegen: de verbinding tussen Vilvoorde en Tervuren (noord – zuid) enerzijds en de verbinding tussen Brussel en Erps (west-oost) anderzijds. Het tracé van de eerste verbinding bleef bewaard in de huidige Vilvoordelaan, Stationsstraat, J.B. Devlemincklaan en de Wezembeekstraat. Het tweede tracé bevat onder meer de Hoogstraat en Woluwestraat. De kerk lag centraal en gaf de aanleiding tot het ontstaan van een typisch ronddorp. Er zijn verschillende hypothesen betreffende de ligging van de "borcht"; lokale historici spreken van twee borchten: één in de omgeving van de huidige 'Uilentoren' een andere nabij de 'Ursulevijver' (de huidige vijver in het Centrumpark), maar alle veronderstellen zij een ligging buiten de dorpskom: er is dus geen sprake van een villa- of borchtkerk, maar van een vicuskerk. Voor het ontstaan van de kerk verwijst J. Verbesselt naar de patroonheilige Sint-Martinus, die doorgaans tot de oudste kerkpatronen behoort: hij plaatst het ontstaan van de parochie dan ook voor de 9^e eeuw. Op het einde van de 9^e eeuw werd de kerk een personaatskerk van de abdij van Nijvel. In 1147 werd het personaatsrecht overgedragen aan het bisdom van Kamerijk. Tot 1559 bleef de parochie afhankelijk van dit bisdom, nadien van het aartsbisdom Mechelen.

In de periode 1112-1122 was Lambertus de Craynhem heer van Zaventem; zijn leenman was Ricardus de Saventen. J. Verbesselt meent te mogen stellen dat er een plaatselijk geslacht de Saventen heeft bestaan naast het geslacht van de overheren 'de Craynhem'. Belangrijke grondbezitters op dat

ogenblik waren ook onder meer de abdij van Vorst en de abdij van Kortenberg. Na tijdelijk in het bezit geweest te zijn van de familie de Wanghe kreeg ridder Hendrik van der Meeren de heerlijkheid Zaventem in zijn bezit; in 1381 werd hij als heer van Zaventem erkend; het geslacht van der Meeren bleef eigenaar tot 1605. Hun kasteel stond op de plaats van de huidige zwembadparking; het werd afgebroken in 1926-1927 onder burgemeester Henneau.

In 1605 werd Ferdinand de Boisschot (1560-1649) dorpsheer van Zaventem. Hij studeerde rechten in Leuven en werd in 1594 door Filips II aangesteld als rechter inzake geldzaken in het leger. In 1607 werd hij raadsheer van de Geheime Raad en in 1626 kanselier van Brabant. In 1621 werd de Boisschot tot baron verheven en werd Zaventem een baronie, uitgebreid met Nossegem, Sterrebeek en Woluwe. Het geslacht de Boisschot bleef eigenaar tot de Franse Revolutie.

Ten noordoosten van Zaventem lag oorspronkelijk het Saventerlo, een groot bosrijk domein dat zich uitstreckte over Zaventem, Nossegem, Melsbroek, Steenokkerzeel, Machelen en Diegem. Het maakte deel uit van de jachtwarande van de hertogen van Brabant. De ontbossing van dit gebied vond grotendeels plaats in de 17^e eeuw.

Op de Ferrariskaart van 1771-1777 wordt Zaventem weergegeven als een langgerekte woonkerk rond de kerk tussen de Hoogstraat ten noorden en de Kleine Beek ten zuiden met een reeks vijvers ten zuiden ervan, evenals het Hof ter Meeren en de Hoeve van Ophem. Een kleinere woonkern ligt op het Imbroek. In het westen wordt de gemeente van zuid naar noord doorsneden door de Woluwe met een duidelijke inplanting van de zeven watermolens, waaronder twee papiermolens en een '*moulin à poudre*'. Dit gebied werd Nederwoluwe genoemd en zal zich later ontwikkelen tot industriële zone. Ook het hertogelijk jachtdomein Saventerlo ten noordoosten van de dorpskern is ondanks de grootschalige ontbossing in de loop van de 17e eeuw nog weergegeven; in het zuiden van het domein ligt het 'Bois de Bruyere', op dat ogenblik één van de weinige nog resterende bospercelen; de rest was volledig omgevormd tot akkers en velden. De in het begin van de 18e eeuw aangelegde Leuvensesteenweg lag een eind ten zuiden van de toenmalige dorpskern en kende in tegenstelling tot dezelfde baan in het naburige Sint-Stevens-Woluwe en Nossegem op dat ogenblik nog geen bebouwing. Deze toestand bleef in de 19^e eeuw nog lange tijd nagenoeg ongewijzigd. Zaventem was eeuwenlang de hoofdzetel van de schepenbank die al bestond vanaf het begin van de 12^e eeuw.

Vanaf het begin van de 13^e eeuw werden er diverse watermolens opgericht op de Woluwe die later voornamelijk zouden omgebouwd worden tot papierfabrieken. Oorspronkelijk had de Woluwe te Zaventem een bochtig verloop zodat de waterenergie moeilijk kon gebruikt worden. In opdracht Godfried, hertog van Brabant, werd de loop in 1208 gewijzigd en sterk verhoogd om de watermolens van voldoende water te voorzien. Mettertijd kende Zaventem zeven watermolens op de Woluwe en één op de Kleine Beek. Het is vooral vanaf de 18e eeuw dat Zaventem zich geleidelijk zal ontwikkelen van een landbouwgemeenschap naar een industriële gemeenschap. In deze context is de aanleg van

de Leuvensesteenweg in de periode 1705-1710 belangrijk te vermelden als rechtstreekse verbinding tussen Brussel en Leuven. Vanaf 1850 werd de industrialisatie nog bevorderd door de ontwikkeling van stoommachines. Ten gevolge hiervan zullen naar het einde van de 19^e eeuw de grote pachthoven geleidelijk uit het straatbeeld verdwijnen en kwamen arbeiderswoningen in de plaats. Van revolutionaire betekenis is ook de aanleg van de spoorlijn Brussel-Leuven in de 19^e eeuw, waardoor Zaventem in twee werd gesneden.

In de 18^e eeuw waren er te Zaventem en de omgeving verschillende ‘scheysputten’ waar de Lediaanse zandsteen ontgonnen werd. Naast het werk in de plaatselijke steengroeves was een belangrijke rol weggelegd voor de papierindustrie.

Tot het laatste kwart van de 19^e eeuw bestond Zaventem nog uit vier grote gebieden: het noordwestelijke deel Nederwoluwe, het noordoostelijke deel Imbroek, het Dorp ten zuidoosten en de Leuvensesteenweg ten zuidwesten. Vandaag ligt Zaventem te midden van een netwerk snelwegen en wordt het door de spoorweg in twee gesplitst.

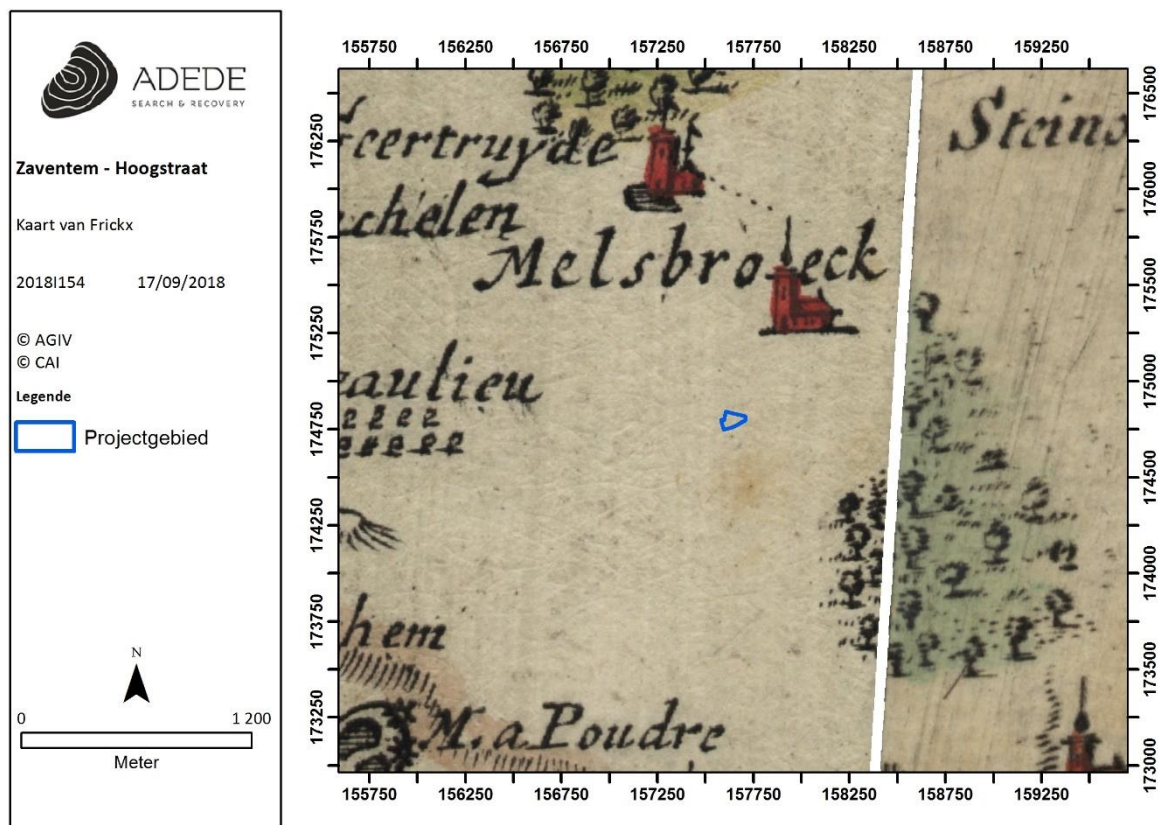
3.3.2 Historisch kaartmateriaal

3.3.2.1 Frickx-kaarten (1712)

Eugène-Henri Frickx (1644-1730) was de grondlegger van een belangrijke dynastie van 18de -eeuwse drukkers in Brussel. Hij werd in 1689 tot *Imprimeur de sa Majesté*, Koninklijke drukker, benoemd door de privé-raad van de Spaanse koning. Zijn bekendste kaarten zijn de *Cartes des Pays-Bas* uit 1712. Dit is een atlas in twee delen, met een geheel van topografische kaarten van de Nederlanden en een bundel van de stadsplannen opgesteld tijdens belegeringen en veldslagen. De atlas werd aangemaakt als illustratie waarom Frickx het koninklijk privilege voor het drukken van de officiële regeringsdocumenten moest behouden. De privé-raad verleende hem dan uiteindelijk ook dit privilege voor zijn hele leven². Hoewel de kaart van Frickx oorspronkelijk gepubliceerd is in 1712, is de figuur hieronder weergegeven een herpublicatie uit 1744.

Op de kaart van Frickx kan men geen gedetailleerde beschrijving geven van het onderzoeksgebied. De kaart toont enkel dat het projectgebied gelegen is ten zuiden van Melsbroeck en ten westen van een groot bos. In de nabije omgeving van het projectgebied staat niks gekarteerd, geen kerken of gebouwen. Saventhem (Zaventem) wordt op een aanzienlijke afstand ten zuiden van het projectgebied gekarteerd en ligt ten westen van Nosseghem langsheen een baan die Brussel met Leuven verbindt.

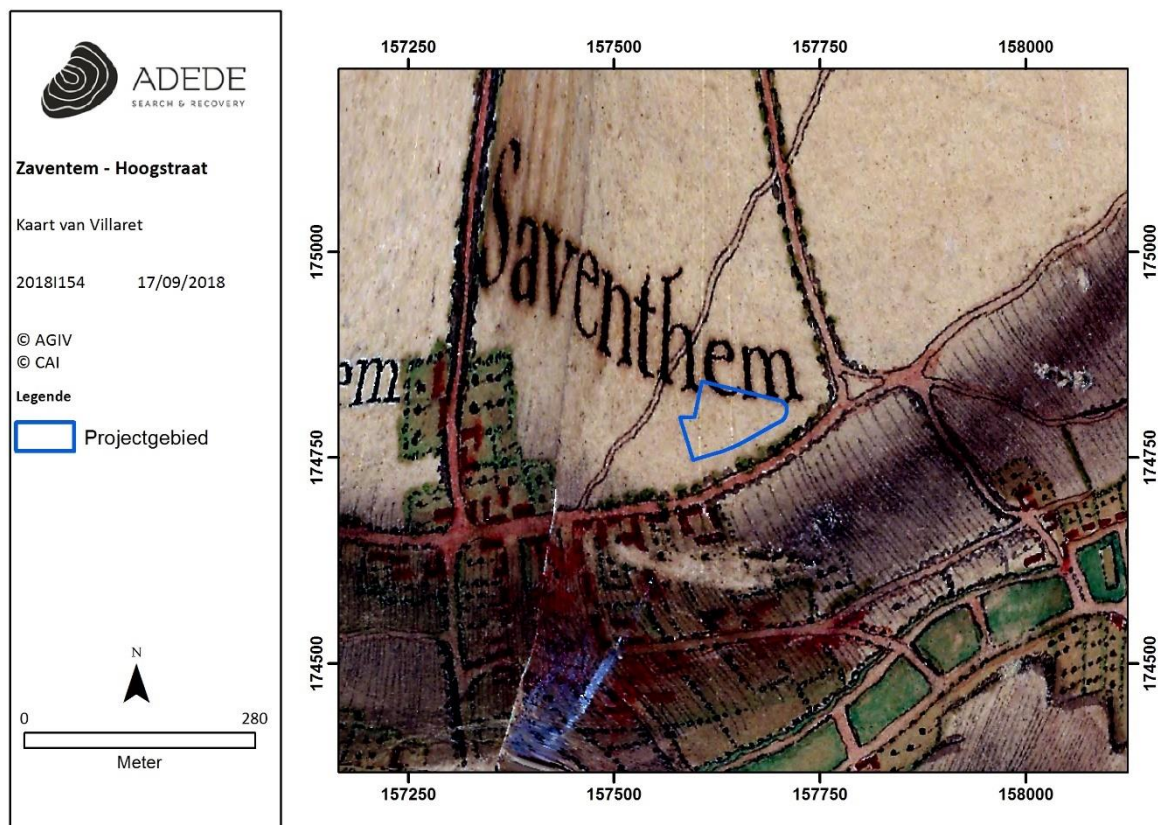
² http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpl163204_nl.html

Figuur 11. Situering van het projectgebied op de kaart van Frickx.

3.3.2.2 Kaart van Villaret (1745 – 1748)

De kaart van Villaret toont dat het projectgebied gelegen is in een landelijke, rurale omgeving, waarbij een mogelijke bewoningskern gelegen is ten zuiden van het projectgebied. Het kaartblad waarop deze bewoningskern zich bevindt is echter niet echt duidelijk waardoor de exacte posities of functies van de woningen niet kan worden afgeleid. Ten zuiden van deze bewoningskern bevindt zich mogelijk een waterloop die doorsneden wordt door verschillende wegen of het kan hier ook om aparte, aaneengesloten vijvers gaan.

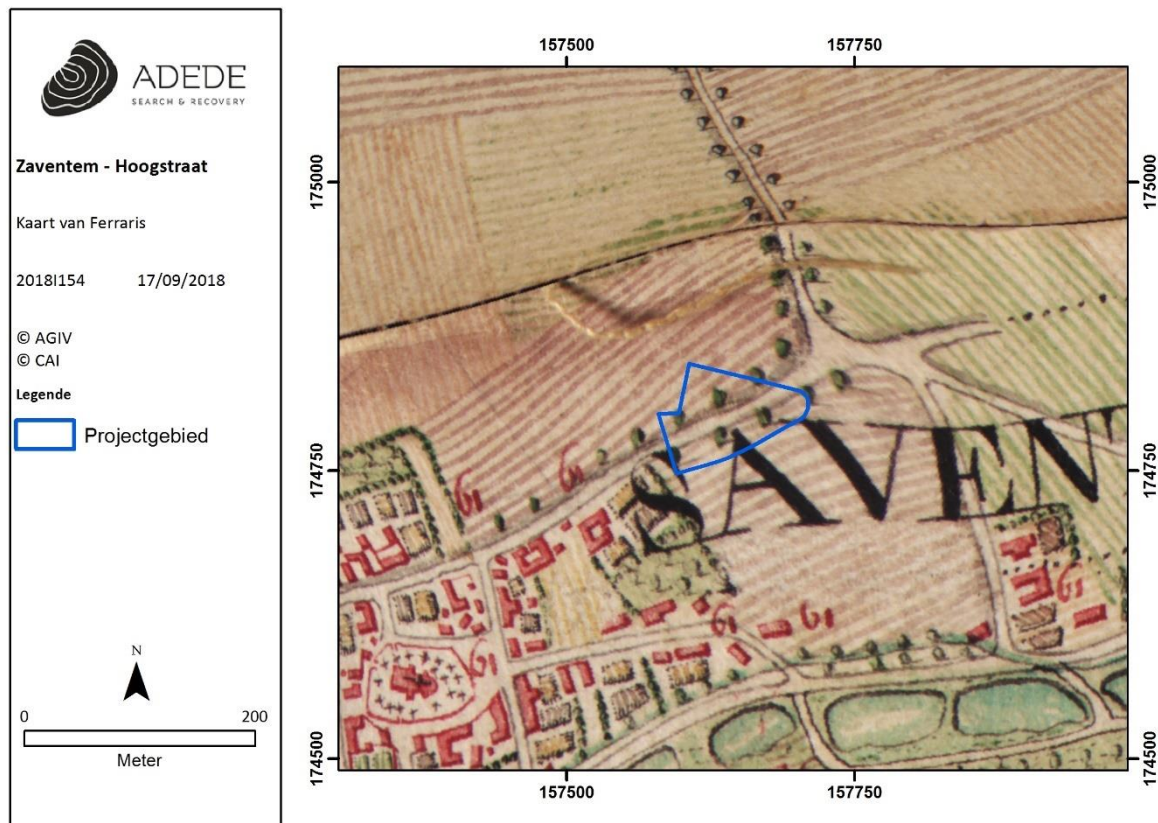
Figuur 12. Situering van het projectgebied op de kaart van Villaret

3.3.2.3 Kaart van Ferraris (1771 – 1778)

In opdracht van Keizerin Maria-Theresia en Keizer Jozef II werden de Oostenrijkse Nederlanden voor het eerst grootschalig en systematisch topografisch gekarteerd. 275 uiterst gedetailleerde topografische kaarten werden geklasseerd volgens bundels en vergezeld van een beschrijvende tekst. Dit alles gebeurde onder leiding van generaal Joseph-Jean-François Graaf de Ferraris (1726-1814). Het resultaat was een Kabinetskaart in drie exemplaren. Het exemplaar, bestemd voor de Oostenrijkse gouverneur Karel van Lotharingen, is heden in bezit van de Koninklijke Bibliotheek Albert I te Brussel. De andere exemplaren bevinden zich in het Rijksarchief in Den Haag en het *Kriegsarchiv* te Wenen³. Algemeen kan men stellen dat het projectgebied gelegen is in een zeer rurale omgeving, voornamelijk bestaand uit akkers en velden. Op de kaart van Ferraris staat bovendien enige vorm van reliëf aangegeven, waardoor men kan uitmaken dat het projectgebied zich op een verhoogde locatie in het landschap bevindt. Het projectgebied is gelegen op ca. 200m ten noordoosten van de bewoningskern

³ http://www.ngi.be/Common/ferraris_nl.pdf

van Zaventem. Deze bewoningskern is gecentraliseerd rond de kerk (ronddorp) die omgeven is door een grafveld. In de nabijheid van het projectgebied bevinden zich twee mogelijke hoeves met tuintjes. Ten zuidwesten, op ca. 400m is een motte zichtbaar, dewelke gekend is onder het CAI-nummer 3899. Daarnaast kan men in de ruime omgeving van het projectgebied verschillende sites met walgracht waarnemen. Ten zuiden van het projectgebied bevinden zich verschillende vijvers die in een aaneengesloten lijn van west naar oost lopen en onderbroken worden door verschillende wegen. Het projectgebied zelf is gelegen op een kruispunt van twee wegen met dubbele bomenrij en wordt gekarteerd als akker.

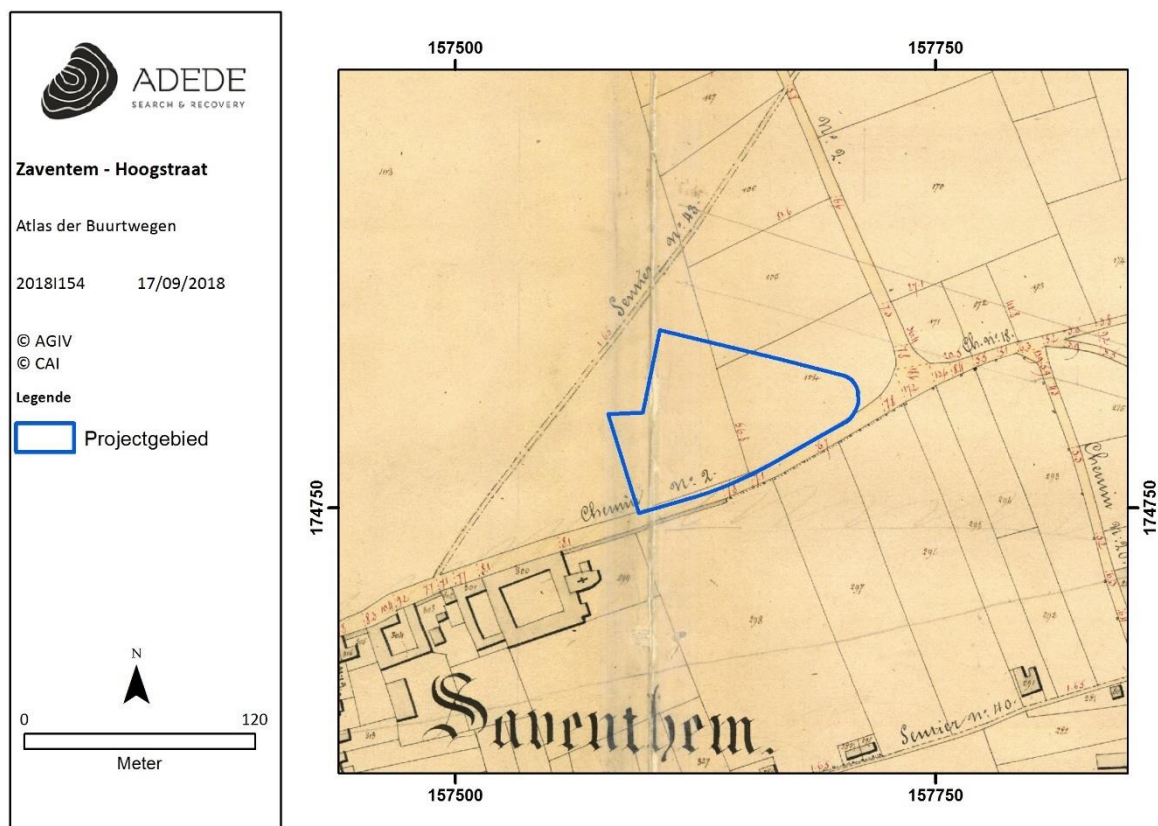

Figuur 13. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris.

3.3.2.4 *Atlas der Buurtwegen (1840)*

Op de Atlas der buurtwegen ligt het projectgebied nog steeds op het kruispunt van twee wegen, beiden genaamd 'Chemin nr. 2'. Ten noorden van het projectgebied loopt een voetweg van noordoost naar

zuidwest gemaand 'Sentier nr. 42'. Binnen de contouren van het projectgebied is geen bebouwing aanwezig. Wel kan men opmerken dat de bebouwing in de bewoningskern van Zaventem een lichte uitbreiding kent en nu bijna grenst aan het zuidwesten van het projectgebied. Verschillende van de vijvers die op de Ferrariskaart nog zichtbaar zijn, kan men nu niet meer waarnemen. De Motte die in het zuidwesten gelegen is, lijkt nu verdwenen, hoewel de walgracht nog steeds aanwezig is. Algemeen kan men stellen dat in de ruime omgeving van het projectgebied geen verspreide hoevebouw zichtbaar is, maar dat de meeste gebouwen gecentraliseerd zijn rond de gekende bewoningskernen en dan voornamelijk langs de belangrijkste invalswegen of langsheen de Woluwe.

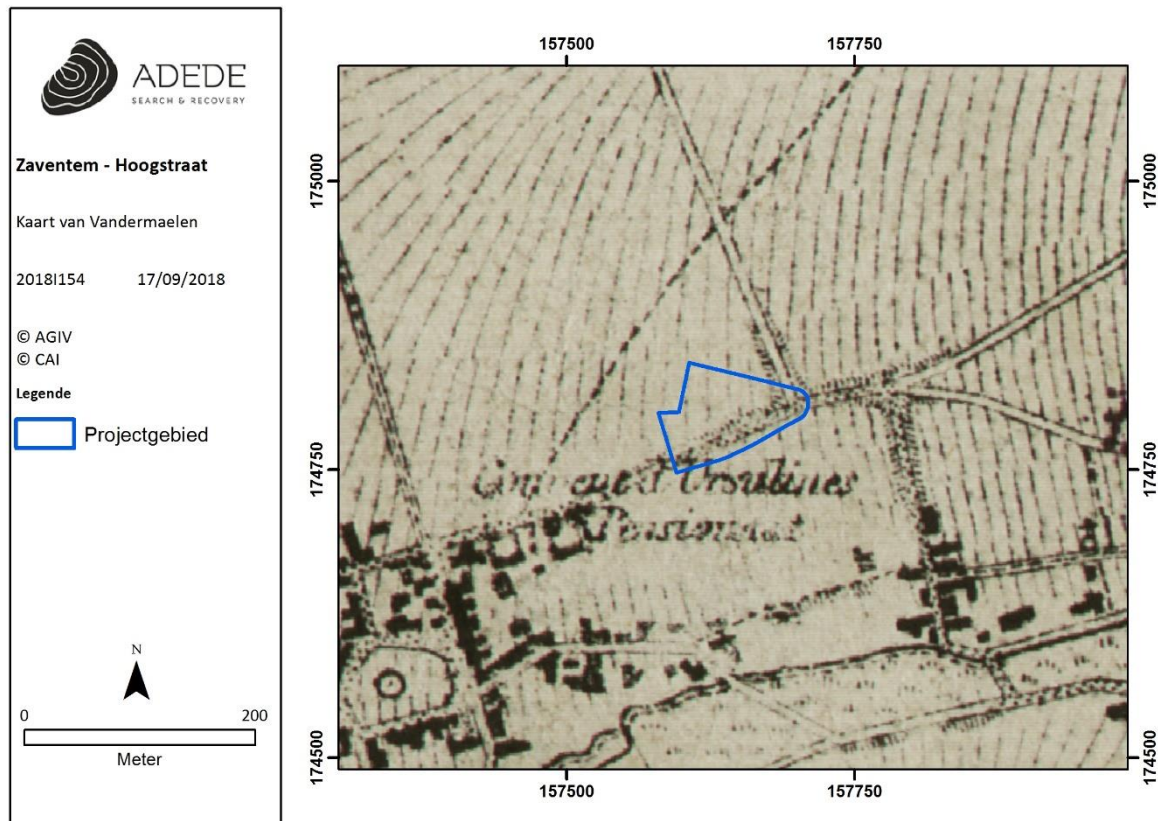

Figuur 14. Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen.

3.3.2.5 Topografische kaart van Vandermaelen (1846 – 1854)

Op de Topografische kaart van Vandermaelen kan men zien dat de bebouwing rond de dorpskern van Zaventem gestaag is toegenomen, maar ter hoogte van het projectgebied nog steeds geen bebouwing aanwezig is. Ten zuiden van de dorpskern bevinden er zich verschillende molens waaronder een olieslagmolen, papiermolen en bloemmolen, de molens zijn gelegen langsheen de Woluwe en kunnen

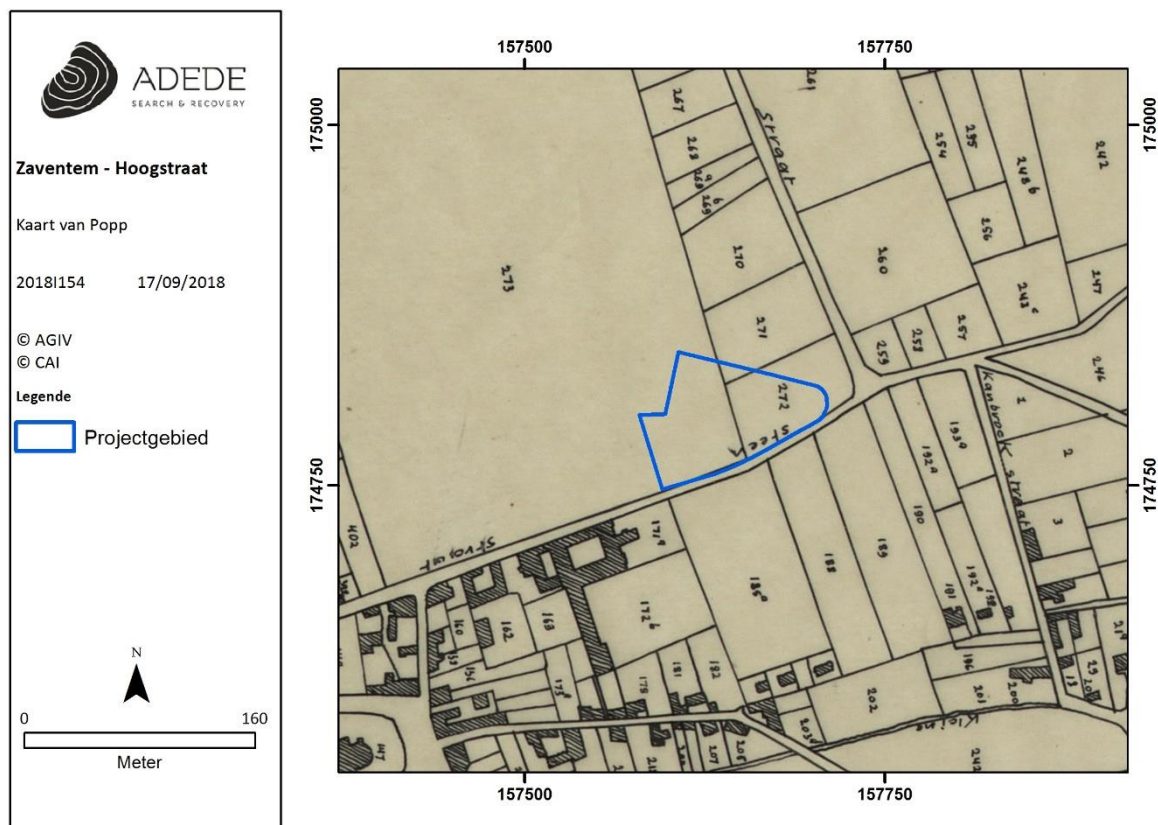
dus geïnterpreteerd worden als watermolens. Ook op deze kaart is de motte niet meer zichtbaar, enkel de walgracht. Ten oosten van het projectgebied bevindt zich het Van Agter Hof. Het projectgebied bevindt zich nog steeds op de kruising van twee wegen, met een voetweg ten noorden. Ter hoogte van het projectgebied staat een beschrijving, hoewel deze niet volledig leesbaar is. Enkel het woord Ursulines kan worden herkend, maar kan mogelijk in verband worden gebracht met de Ursulevijver ter hoogte van het huidige Centrumpark.

Figuur 15. Situering van het projectgebied op de kaart van Vandermaelen.

3.3.2.6 Kaart van Popp (1842 – 1879)

Op de kaart van Popp kan men weinig additionele informatie afleiden ten opzichte van de Atlas der Buurtwegen en Topografische kaart van Vandermaelen. Op de kaart van Popp is er wel een toevoeging van straatnamen, ten zuiden van het projectgebied loopt de Steenstraat en ten oosten de Wegelstraat. De voetweg die zichtbaar is vanaf de Atlas der Buurtwegen is nu verdwenen. Het projectgebied is nog steeds onbebouwd, terwijl bebouwing in de omgeving opnieuw is toegenomen. Daarnaast kan men afleiden dat het projectgebied deel uitmaakt van drie verschillende percelen (273, 272 en 271).

Figuur 16. Situering van het projectgebied op de kaart van Popp.

3.3.2.7 Luchtfoto 1971

Op de luchtfoto uit 1971 is te zien hoe het projectgebied nog steeds onbebouwd is en dienstdoet als braakliggend veld. Ten oosten van het projectgebied is wel bebouwing zichtbaar. Ten opzichte van de kaart van Popp kan men bovendien een wijziging zien in het stratenplan, er loopt nu een weg ZW-NO grenzend aan de noordelijke zijde van het projectgebied die voorheen niet aanwezig was.

Figuur 17. Situering van het projectgebied op luchtfoto uit 1971

3.3.2.8 Luchtfoto 1979-1990

De luchtfoto uit 1979-1990 is het eerste bewijs van bebouwing binnen de contouren van het projectgebied. In dit geval gaat het om het huidige politiekantoor. De oostelijke helft van het onderzoeksgebied bestaat uit grasland en is niet bebouwd, het basketbalplein dat in de huidige bestaande toestand aanwezig is, kan hier nog niet op worden waargenomen.

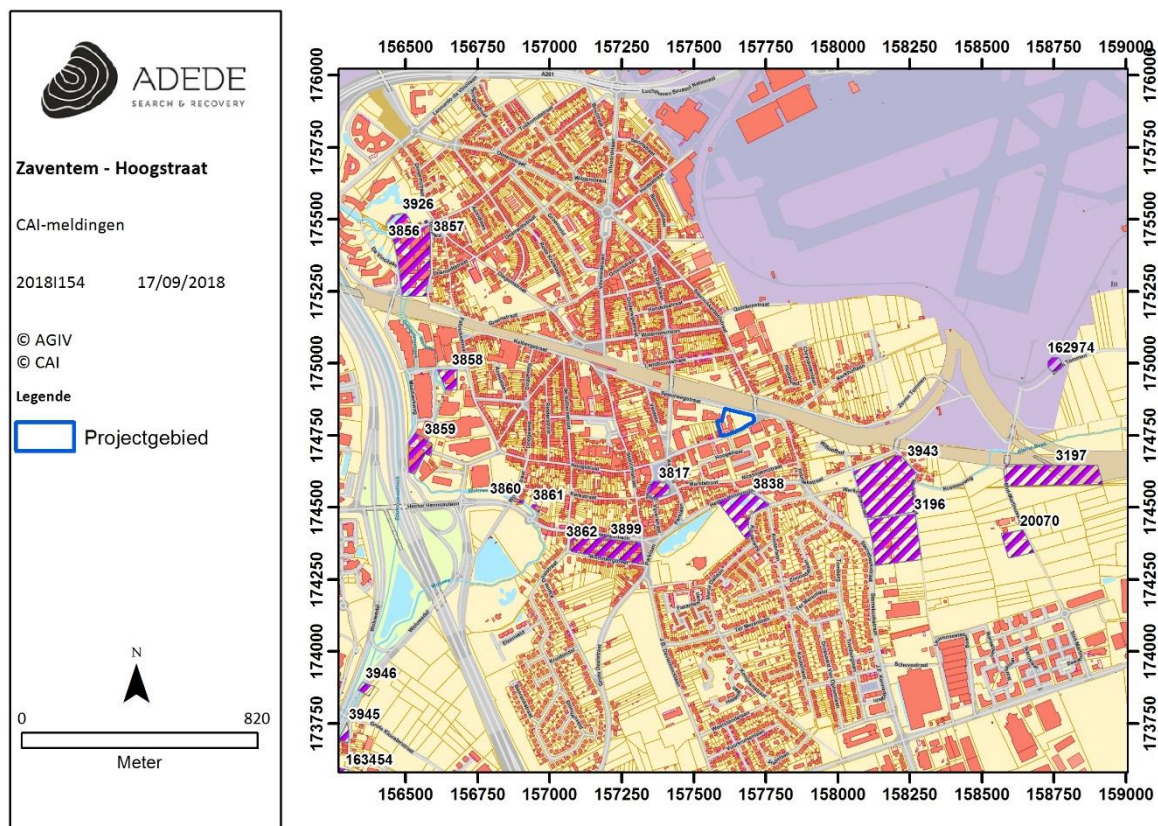
Figuur 18. Situering van het projectgebied op luchtfoto uit 1979-1990

3.4 Archeologische situering van het projectgebied

CAI-melding	Locatie	Periode	Beschrijving
3856	Ca. 2km Ten noordwesten	Late middeleeuwen	Cartografische indicator naar een watermolen uit de late middeleeuwen. In 1942 stond hier een lederfabriek (Tannerie en maroquinerie de Saventhem)
3926	Ca. 2km Ten noordwesten	Late middeleeuwen	Alleenstaande site met walgracht. De site behoorde toe aan de heren van Kraainem en is gelegen tussen de Hollebeek en de Woluwe, mogelijk betreft het hier Hof ter Brugge.
3857	Ca. 2km Ten noordwesten	Late middeleeuwen	Laat middeleeuwse watermolen, afgebrand in 1577-1609. In de 18 ^e eeuw stond er de poedermolen of de Rattenmolen.
3858	Ca. 750m Ten westen	Late middeleeuwen	Cartografische indicator naar een watermolen. Vroeger stond er de papierfabriek Grellingen, nu omgevormd tot opslagplaatsen Ransbrug. In de 18 ^e eeuw stond hier de Gravenmolen en later de papiermolen van Gestel.
3859	Ca. 750m Ten westen	Late middeleeuwen	Cartografische indicator naar een molen, gelegen tussen de Woluwe en Hollebeek, nabij Hof ter Borg. Het betreft een dubbelmolen: een olieslagmolen en een papiermolen.
3197	Ca. 700m Ten oosten	Vroeg-Romeinse tijd	Alleenstaande hoeve, rurale woning met 2 afvalkuilen en 4 paalkuilen (bijgevolg rechthoekig, tweeschepig gebouw. De woning ligt op een NW-georiënteerde helling aan de rand van de vallei van de Kleine Beek.
20070	Ca. 750m Ten zuidoosten	Nieuwe Tijd 18 ^e eeuw	Losse vondst: munt uit de 18 ^e eeuw, maar kon niet exact gedateerd worden.

3196	Ca. 400m Ten zuidoosten	Midden-Romeinse tijd	Grafheuvel: combinatie van een antropogeen reliëfverschil met een monumentaal relict (gewelfde grafkamer). De grafkamer werd in het begin van de 16 ^e eeuw geopend: in de grafkelder stond een sarcofaag uit grijze steen met een marmeren gesculpteerd deksel. In de sarcofaag lagen glas- en aardewerk, een bronzen lamp, ring in bergkristal, munten van Nero, Antoinus Pius en Faustina. Antropogeen reliëfverschil is nu weggewerkt, de vondsten worden bewaard in het Staatsmuseum in Wenen.
3943	Ca. 300m Ten zuidoosten	Romeinse tijd	Vondstenconcentratie van Romeins bouw materiaal, het gaat om volledige tegels aanwezig in de ondergrond en tegelfragmenten aan het oppervlak.
3860	Ca. 600m Ten zuidwesten	Late middeleeuwen	Cartografische indicator naar een watermolen gelegen op de plaats waar de Hoogstraat over de Woluwe gaat. De molen wordt gelinkt aan Hof te Voorde, nu een rubberfabriek.
3861	Ca. 600m Ten zuidwesten	Late middeleeuwen	Cartografische indicator naar een watermolen die bij het Hof ter Beke (Huis der 7 Ridders) hoorde, nu gekend onder de Stockmansmolen, de laatste Zaventemse molen.
3862	Ca. 600m Ten zuidwesten	Late middeleeuwen	Watermolen gelegen op de Kleine Beek, afgebroken in 1938. Heeft ook de functie van slijpmolen gehad, voorheen dorpsmolen voor graan. De eerste vermelding van de molen gaat terug tot in de 13 ^e eeuw.
3899	Ca. 600m Ten zuidwesten	Volle middeleeuwen	Motte langs de Vilvoordse Baan aan de overgang met de Kleine Beek. Op de Ferrariskaart staat een walgrachtsite met gebouw. Opperhof – neerhofstructuur?

3838	Ca. 150m Ten zuiden	Late middeleeuwen	Cartografische en bouwkundige indicator naar het Kasteel Val Marie een lusthof uit de late middeleeuwen.
3817a	Ca. 200m Ten zuidwesten	Volle middeleeuwen	De oorspronkelijke Romaanse kerk met drie beuken van zes traveeën in basilicale opstand, een ostertoren en een basis, werd in de 16 ^e en de 17 ^e eeuw vergroot en omgebouwd tot de huidige gotische constructie, die nogmaals in de 19 ^e eeuw vergroot werd. Op deze locatie bevindt zich ook een vlakgraf.

Figuur 19. Situering van enkele CAI-locaties in de omgeving van het projectgebied.

4 Besluit

4.1 Archeologische waardering

Op basis van het beschikbare en geraadpleegde bronnenmateriaal kon binnen het bureauonderzoek de aan- of afwezigheid van een archeologische site of relevante archeologische overblijfselen binnen de contouren van het projectgebied niet met zekerheid worden aangetoond. Wel is het mogelijk een archeologische verwachting naar voor te schuiven teneinde een antwoord te kunnen bieden op de gestelde onderzoeksvragen.

Aan de hand van de geraadpleegde cartografische bronnen kan worden vastgesteld dat het projectgebied zich in een vrij landelijke omgeving bevindt. Gedurende de 18^e en 19^e eeuw blijft de bewoning in Zaventem voornamelijk beperkt tot de nabije omgeving van de Kerk en de belangrijkste invalswegen. Op de kaart van Frickx kan men zeer weinig relevante informatie afleiden voor het onderzoeksgebied. De daaropvolgende Kaart van Villaret toont dat het projectgebied gelegen is in een landelijke rurale omgeving, met een bewoningskern ten zuidwesten van het projectgebied. Het kaartblad waarop deze kern zicht bevindt is echter niet duidelijk, waardoor geen gedetailleerde uitspraken kunnen gedaan worden. Ten zuiden van de bewoningskern bevindt zich een aaneengesloten lijn van vijvers. De locatie hiervan stemt bovendien overeen met het verloop van de Kleine Beek. Het projectgebied zelf bevindt zich op de kruising van twee wegen met dubbele bomenrij, ten noorden van het projectgebied loopt een voetweg. De kaart van Ferraris toont een zeer gelijkaardige, edoch gedetailleerdere situatie. Hierop kan men zien dat rond de kerk een grafveld gelegen is en zich op ca. 400m ten zuidwesten van het projectgebied een site met walgracht bevindt. Op de Atlas der Buurtwegen is duidelijk dat de bebouwing in de dorpskern is toegenomen en nu bijna grenst aan het onderzoeksgebied, waarop nog steeds geen bebouwing aanwezig is. De topografische kaart van Vandermaelen benoemt voor het eerst de verschillende molens die zich ten zuiden van het projectgebied bevinden. Het projectgebied zelf bevindt zich nog steeds op de kruising van twee wegen met een voetweg in het noorden. De Topografische kaart van Vandermaelen maakt ook duidelijk dat het projectgebied op een hoger gelegen deel in het landschap is gelegen. De Kaart van Popp toont aan hoe de kern van Zaventem zich steeds meer uitbreidt langsheen de belangrijke invalswegen, maar waarbij het projectgebied nog steeds onbebouwd blijft. De luchtfoto uit 1979-1990 is de eerste foto waarop bebouwing te zien is, het gaat hierbij om het huidige politiekantoor.

De CAI-waarden kan men opsplitsen in twee delen. Een groot deel van de waarden in de omgeving van het projectgebied kan geplaatst worden in de late middeleeuwen. Het gaat hierbij hoofdzakelijk om indicatoren naar watermolens of sites met walgracht. De overige meldingen betreffen een alleenstaande tweeschepige hoeve uit de Vroeg-Romeinse tijd, een grafheuvel uit de Midden-

Romeinse tijd en een niet nader gedateerde concentratie romeins bouw materiaal. Uit de nieuwe tijd is een munt teruggevonden dankzij metaaldetectie, de munt kon enkel maar gedateerd worden in de 18^e eeuw.

De bodemtypekaart toont aan dat voor een deel van het onderzoeksgebied, voornamelijk grenzend aan de Spoorweg- en Hoogstraat de bodem mogelijk verstoord is door menselijke invloeden. In het overgrote deel van het onderzoeksgebied komt een gevlekte textuur B-horizont voor, in het westen is deze horizont niet meer aanwezig. De landschappelijke ligging maakt het onderzoeksgebied interessant naar potentiële steentijdvondsten, het projectgebied bevindt zich namelijk op een overgangszone van hoog naar laag in het landschap en binnen de zogenaamde gradiëntzone, waarbij een waterloop aanwezig is in een straal van 250m.

Op basis van de gekende bronnen kan men besluiten dat voor het projectgebied een algemene archeologische verwachting geldt, maar gezien de deels onverstoorde aard van de bodem er wel degelijk een potentieel aanwezig is op kennisvermeerdering.

4.2 Onderzoeksvragen

- **Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied?**

De geraadpleegde bronnen tijdens het bureauonderzoek tonen een algemene archeologische verwachting. Historische kaarten tonen aan dat het projectgebied nooit bebouwd is geweest en in gebruik was als weideland of landbouwgrond. Dit laat mogelijks een goede bewaring naar grondsporen vermoeden. Pas in 1979 werd de bodem een eerste maal verstoord in het westen van het onderzoeksgebied met de bouw van het politiekantoor. De CAI-meldingen wijzen voornamelijk richting de late middeleeuwen, zij het hier enkel gaat om indicatoren naar molens of sites met walgracht. De overige CAI-waarden kunnen geplaatst worden in de Romeinse periode met de aanwezigheid van een grafheuvel, tweeschepig gebouw en concentratie bouw materiaal.

Op basis van de aardkundige gegevens blijkt dat het plangebied zich geomorfologisch situeert in een overgangsgebied van een lager naar hoger gelegen deel. Verder ligt ten zuiden van het plangebied de Kleine Beek. Het bodemkundig onderzoek toonde aan dat de bodem enkel aan de rand van het projectgebied verstoord is en mogelijke archeologische sporen niet geroerd zijn. Bovendien is voor een groot deel van het onderzoeksgebied een B-horizont aanwezig, dewelke potentiële steentijdvondsten afgedekt kan hebben.

- **Zijn er archeologische sites met relevante cultuurhistorische waarde gekend op of in de omgeving van het onderzoeksgebied?**

Binnen de contouren van het onderzoeksgebied is nog geen voorgaand archeologisch onderzoek uitgevoerd. Het dichtstbijzijnde CAI-melding betreft het Kasteel van Marie op ca. 150m en de Sint-Martinuskerk op ca. 200m afstand.

- **Hoe evolueerde het historisch landgebruik van het onderzoeksgebied?**

Het historisch landgebruik kan aan de hand van de geraadpleegde kaarten geschetst worden als akkers of velden. Dit landgebruik bleef grotendeels behouden tot in de 20ste eeuw.

- **Hoe evolueerde de historische bebouwing van het onderzoeksgebied?**

Op geen enkele geraadpleegde historische kaart kan bebouwing worden waargenomen binnen de contouren van het projectgebied. De bebouwing is voornamelijk aanwezig rond de Sint-Martinuskerk en zal gedurende de 18^e en 19^e eeuw geleidelijk aan uitbreiden langsheen de belangrijkste invalswegen. Pas in de 20ste eeuw, meer bepaald op de luchtfoto uit 1979-1990 is voor het eerst bebouwing te zien binnen de contouren van het onderzoeksgebied.

- **Wat is de potentiële impact van de geplande werken op het cultuurhistorisch en archeologisch erfgoed?**

De geplande werken omvatten de sloop en verwijdering van de huidige bebouwing. Eens dit gebeurd is, zal de bouw starten van een nieuw politiekantoor. De sloop en de nieuwbouw verlopen in verschillende fases zodat het huidige politiekantoor in gebruik kan blijven tot wanneer de nieuwbouw is afgewerkt. Het politiekantoor zal voorzien zijn van een ondergrondse garage en schietbaan, waardoor men degelijk kan stellen dat het bodemarchief volledig dreigt verstoord te worden. Ter hoogte van de huidige bebouwing is de kans echter aanzienlijk dat zich hier reeds een verstoring heeft voorgedaan. Het is desalniettemin niet mogelijk om dit op basis van het bureauonderzoek uit te sluiten.

4.3 Besluit breed publiek

Op basis van het bestudeerde bronnenmateriaal kan niet worden aangetoond dat er zich geen archeologische resten bevinden in het projectgebied. De historische en cartografische bronnen tonen aan dat voor het projectgebied een algemene archeologische verwachting geldt, maar gezien het gedeeltelijk onverstoorde karakter van het onderzoeksgebied er wel een potentieel is op kenniswinst. Het niveau waarop de archeologische resten zich bevinden kon aan de hand van het bureauonderzoek niet worden achterhaald. De aanwezigheid van een B-horizont over een groot deel van het

onderzoeksgebied maken wel de kans op een bewaring aanzienlijk groter. Verder zijn de geplande ingrepen van een dermate ingrijpende aard dat er mag worden uitgegaan van een maximale verstoring van het bodemarchief. Er is reeds nog niet veel onderzoek gedaan in de gemeente, waardoor er nog geen specifieke archeologische verwachting kan worden geschept. De Romeinse CAI-waarden maken wel duidelijk dat er een aanwezigheid is geweest in de omgeving tijdens de Romeinse periode. Het ontbreken van steentijdvondsten of archeologische sites uit andere periodes wil echter niet zeggen dat men voor deze periodes geen vondsten meer kan verwachten. Op basis van de ligging en aardkundige gegevens kan men uit het bureauonderzoek echter concluderen dat het plangebied interessant is voor archeologie. Dit alles leidt ADEDE-bvba ertoe te adviseren dat verder onderzoek noodzakelijk is. Na een grondige afweging van alle door de Code van Goede Praktijk voorgestelde methodes lijkt een landschappelijk bodemonderzoek, gevolgd door een potentieel verkennend archeologisch booronderzoek en proefsleuvenonderzoek de meest aangewezen strategie om het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied zo efficiënt en adequaat mogelijk in te schatten.

5 Bibliografie

VANNOPPEN H. 1987: *De gemeente Zaventem. Kuierend door Midden-Brabant, de witloof- en druivenstreek*, Winksele, 105-120.

VERBESSELT J. s.d.: *Het parochiewezen in Brabant tot het einde van de 13de eeuw, deel 13 Tussen Zenne en Dijle*, Pittem, 1-46

[https://nl.wikipedia.org/wiki/Zaventem_\(gemeente\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Zaventem_(gemeente))

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/121536>

<http://www.zaventem.be/content/165>

<http://www.cai.onroenderfgoed.be>

<http://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten>

<http://www.cartesius.com>

<http://www.ngi.be>

<http://belgica.kbr.be>

<http://nl.wikipedia.org/wiki/Ferrariskaarten>

<http://www.geopunt.be/kaart>

6 Lijst van plannen

Plan nr.	Beschrijving	Schaal	Wijze vervaardiging	Datum aanmaak
0001	Projectgebied op topografische kaart.	1/1000	digitaal	17/09/2018
0002	Projectgebied op orthofoto uit 2016.	1/500	digitaal	17/09/2018
0003	Projectgebied op GRB kaart, kadastrale informatie.	1/500	digitaal	17/09/2018
0004	Gekende verstoorde zones binnen het projectgebied.	1/500	digitaal	17/09/2018
0005	Inplantingsplan bestaande situatie projectgebied.	1/500	digitaal	17/09/2018
0006	Inplantingsplan geplande situatie projectgebied.	1/500	digitaal	17/09/2018
0007	Projectgebied op Digitaal hoogtemodel Vlaanderen II, Digitaal terreinmodel, raster 1m.	1/40000	digitaal	17/09/2018
0008	Projectgebied op Digitaal hoogtemodel Vlaanderen II, Digitaal terreinmodel, raster 1m (Detail).	1/1500	digitaal	17/09/2018
0009	Projectgebied op de tertiair geologische kaart.	1/1500	digitaal	17/09/2018
0010	Projectgebied op de quartair geologische kaart.	1/1500	digitaal	17/09/2018
0011	Projectgebied op de bodemtypekaart.	1/1500	digitaal	17/09/2018
0012	Projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart per perceel, opname 2016.	1/7000	digitaal	17/09/2018
0013	Projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart der Vlaamse gemeenten.	1/1500	digitaal	17/09/2018
0014	Projectgebied op de landgebruikskaart (bodemgebruiksbestand), opname 2001.	1/1500	digitaal	17/09/2018
0015	Projectgebied op het gewestplan.	1/1500	digitaal	17/09/2018
0016	Projectgebied op kaart van Fricx.	1/30000	analoog	17/09/2018
0017	Projectgebied op kaart van Villaret.	1/7000	analoog	17/09/2018
0018	Projectgebied op kaart van Ferraris.	1/5000	analoog	17/09/2018
0019	Projectgebied op Atlas der Buurtwegen	1/3000	analoog	17/09/2018
0020	Projectgebied op topografische kaart van Vandermaelen.	1/5000	analoog	17/09/2018
0021	Projectgebied op kaart van Popp.	1/4000	analoog	17/09/2018
0022	Projectgebied op luchtfoto uit 1971.	1/1500	digitaal	17/09/2018
0023	Projectgebied op luchtfoto uit 1979-1990.	1/1500	digitaal	17/09/2018

0024	CAI-locaties ten opzichte van het projectgebied.	1/10000	digitaal	17/09/2018
------	--	---------	----------	------------

7 Lijst van figuren

Figuur 1. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m.	- 20 -
Figuur 2. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m (detail).	- 21 -
Figuur 3. Hoogteprofielen van het projectgebied.	- 22 -
Figuur 4. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.	- 23 -
Figuur 5. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.	- 24 -
Figuur 6. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart.	- 25 -
Figuur 7. Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart.	- 26 -
Figuur 8. Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart.	- 27 -
Figuur 9. Situering van het projectgebied op het bodemgebruiksbestand.	- 28 -
Figuur 10. Situering van het projectgebied op het gewestplan.	- 29 -
Figuur 11. Situering van het projectgebied op de kaart van Frickx.	- 33 -
Figuur 12. Situering van het projectgebied op de kaart van Villaret.	- 34 -
Figuur 13. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris.	- 35 -
Figuur 14. Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen.	- 36 -
Figuur 15. Situering van het projectgebied op de kaart van Vandermaelen.	- 37 -
Figuur 16. Situering van het projectgebied op de kaart van Popp.	- 38 -
Figuur 17. Situering van het projectgebied op luchtfoto uit 1971.	- 39 -
Figuur 18. Situering van het projectgebied op luchtfoto uit 1979-1990.	- 40 -
Figuur 19. Situering van enkele CAI-locaties in de omgeving van het projectgebied.	- 44 -